

RÄTTVIS

ORGANISERING

September 2020.

Uppdaterad november 2021.

Ni! Ni som gav er tid, era tankar, erfarenheter och
frustrationer till det här projektet. Tack.

Era insatser i civilsamhället kommer aldrig vara förbisedda. Det är ni
som bygger det Sverige som vi vill leva i.

Innehållsförteckning

Inledande sammanfattning 4

Ordlista 5-6

Bakgrund 7-8

Kort om rasism 9

Kolonialitet 9

Rasifiering 10

Intersektionalitet 11

Organisering och delaktighet på (o)lika villkor 13

Vi måste alltid vara tio gånger bättre 13

Att beskära en del av sig själv; rasism-relaterad stress och utbrändhet 15

Otillgängliga homogena rum 20

Ni ser problemet, men ni tror inte på lösningen 24

Befria vita från den vita skulden 24

Rasism och det vita majoritetssamhället 27

I mötet med makthavare 33

Verktyg; kartlägga, synliggöra och avkolonisera! 40

Representation och påverkan 40

Föreningsliv och maktstrukturer 43

Tillgängliggör information 46

Kära makthavare 49

Avslutande ord 51

Referenser 52

Författare: Isatou Svenungsson

Redaktör: Louise Burenby och Deria Rumina Yenidogan

Inledande sammanfattning

Tamam är en ungdomsorganisation som arbetar med att främja och stötta ungas samhällsengagemang. Vi skapar aktiviteter och sociala mötesplatser för och med unga personer, men är också en plattform för ungas möjligheter att påverka och delta i samhället. Genom åren har vi som arbetat och varit engagerade i Tamam själva utsatts för men främst fått ta del av erfarenheter av våra medlemmar som vittnar om rasistiskt bemötande i olika former. Genom finansiering från MUCF presenterar vi i denna rapport den kartläggning som genomförts för att synliggöra rasism inom ungas ideella engagemang.

Under våren 2020 har vi genomfört djupintervjuer med unga personer som blir rasifierade och som är eller har varit engagerade i civilsamhället. Som ett komplement och jämförelse har vi även samlat in enkätsvar där unga personer från civilsamhället svarat. Kartläggningens syfte var att undersöka vidden av rasism, samt synliggöra de mönster vi sett genom åren inom ungas ideella engagemang. Resultatet visar på en utbredd diskriminering som sker på rasistiska grunder och högre trösklar för icke-vita ungdomar i Sverige att organisera och engagera sig. Kartläggningen lyfter homogena rum som inte uppmuntrar representation och påverkan, utan istället genomsyras av rasism och exkludering. Unga personer som blir rasifierade är inte en homogen grupp som blir utsatta av rasism på samma sätt. Det är intersektioner av islamofobi, afrofoxi och andra typer av rasism som också är hänger ihop med sexism, ålder, migration, boendeplats och andra kodningar. Den rasism som unga personer möter leder till att de upplever att de måste arbeta tio gånger hårdare än vita unga personer och har i många av respondenternas fall lett till psykisk ohälsa och utbrändhet som konsekvens av rasism-relaterad stress.

Under sommaren 2021 genomförde Rättvis Organisering 11 nya intervjuer med unga angående deras erfarenheter av rasism i föreningslivet. Rapporten har uppdaterats med dessa intervjuer.

Ordlista

Denna ordlista förklarar och definierar ord och begrepp som används i rapporten. Läser du rapporten på en dator kan du hålla inne CTRL + F alt. CMD + F för att söka på begrepp och på så sätt komma tillbaka till beskrivningarna i denna ordlista.

Antisvart rasism (också: afrofofi) är ett samlingsnamn för den rasism, diskriminering, hat och hot som personer från den afrikanska kontinenten och dess diaspora utsätts för. Det är inte en rädsla i bemärkelsen av traditionell fobi utan en fientlighet mer kopplad till hat.

Civilsamhället är organisationer, enskilda människor och grupper som engagerar sig för gemensamma intressen.

Föreningslivet syftar till sammanslutningar av människor som träffas med gemensamt intresse som kan vara kopplat till politik, religion, sport, konst eller annat. Det som utmärker sig med föreningslivet i Sverige är vikten av medlemmarnas påverkan vilket är tätt sammankopplat med deltagande och demokrati.

Intersektionalitet används för att förstå hur olika typer av diskriminering samverkar med hänsyn till kodningar som kön, klass, rasifiering, ålder, och migrationsstatus för att nämna några. Begreppet myntades Kimberlé Crenshaw.

Islamofobi är ett samlingsnamn för den rasism, diskriminering, hat och hot som muslimer blir utsatta för. Personer som av majoritetssamhället blir tolkade, genom förutfattade föreställningar, som muslimer kan också bli utsatta för islamofobi, alltså är islamofobi inte endast kopplat till personer som praktiserar religionen.

Makthavare är personer på beslutsfattande positioner och befogenheter som påverkar andra människors liv. Det kan exempelvis vara arbetsgivare, politiker, personer som hyr ut lokaler eller kommunanställda.

Normer är oskrivna regler, idéer och ideal kring hur en förväntas vara, leva och se ut. Normer kan vara positiva, men också negativa vilka är de normer som denna rapport fokuserar på.

Normkritik kan användas för att ifrågasätta och arbeta mot normer som är exkluderande mot

personer och grupper som av majoritetssamhället inte anses vara del av normen.

Organisering används i den här rapporten för de insatser som görs för att gemensamt förändra något i samhället.

Postkolonialism är ett forskningsområde som analyserar konsekvenserna av kolonialism på samtiden. Den synliggör och problematiserar att det endast är kunskap skapad i Europa och USA som värdesätts och som används i undervisning både i dessa två kontinenter men också världen över. Postkolonial teoribildning ger en bredare historiebild.

Postkolonial samtid eller postkolonial nutid använder vi för att understryka att vi lever i ett samhälle och en värld där koloniala och rasistiska strukturer påverkar oss på alla plan.

Privilegier kan skifta beroende på kontext och speglar de fördelar en tilldelas i en postkolonial samtid till följd av ens närhet till normer och ideal såsom vithet.

Rasifiering är den process som sker när personer blir tillskrivna en hudfärg. Hudfärger är kopplade till stereotyper och fördomar om ursprung, religion och/eller kultur som härstammar från vår rasistiska historia och samtid där vithet ses som neutralt.

Rasism är tankesätt och agerande som vill separera och dela upp människor i en hierarki som värderar vithet högst. Den baseras på utseende, ursprung, religion och kultur. Det är kopplat till stereotyper, fördomar och myter om hur smarta och utvecklade olika grupper är. Detta är falskt och fel.

Strukturell/institutionell rasism används för att komplettera varandra. Det är processer och system som begränsar eller gynnar människor beroende på hur de blir rasifierade. Mer därtill är det system som exkluderar eller inkluderar med överordnade och underordnade grupper i samhällets alla sektorer såsom bostad-och arbetsmarknaden.

Vithetsnorm utgår från rasismens historia av att vita personer är överlägsna. Vita personer privilegieras i samhället med både ekonomiskt, politiskt och socialt kapital. Vithetsnormen är tydlig både med så kallt hudfärgade plåster men också genom bristen på representation i styrelser.

Bakgrund

Ett öppet, starkt och självständigt civilsamhälle är en grundpelare i en stark och välfungerande demokrati. Civilsamhället utgör en av de viktigaste samhällsfunktionerna genom att bidra till, samt möjliggöra, delaktighet, lika tillgång till olika samhällsresurser (såsom idrottshallar och föreningsbidrag), folkbildning och mycket mer.

Vad betyder det då om endast delar av befolkningen välkomnas till att engagera sig i en förening, driva en verksamhet och tillgå alla de resurser som finns för föreningslivet? Jo, att alla dessa värden urholkas. Demokrati är inte demokrati om den bara finns till för vissa. Delaktigheten, engagemanget, samhällsresurserna och folkbildningen som kommer med att sitta i en styrelse eller leda en verksamhet ska vara tillgänglig för alla och inte kantas av rasistiska strukturer som utestänger och diskriminerar vissa grupper.

Tamam har sedan länge försökt motarbeta de samhälleliga orättvisor som gör att en del människor har sämre möjligheter i samhället. Ändamålet med vår organisation är att motverka strukturella orättvisor på individnivå, och vi gör det genom att finnas till för unga personer som vill engagera sig i samhället, leda verksamheter, ta del av gratis fritidsaktiviteter, utbildningar och annat som föreningslivet erbjuder.

Genom åren har vi som jobbat och varit engagerade i Tamam själva utsatts för och eller fått ta del av erfarenheter från våra medlemmar som vittnar om rasistiskt bemötande i olika former. Det handlar om allt från misstroendeförklaringar, fördomar, att folk visar rädsla, otrevligt bemötande och ibland även hotfullhet. Medlemmar med namn som inte blir kodade som svenska eller västerländska¹ nekas av tveksamma skäl bidrag till projekt, personer med ursprung från Afghanistan tillåts inte köpa simband utan uppvisande av ID-handling för hela den aktivitetsgrupp personen är ledare för, bankpersonal uttrycker sig misstänksamt och personer i offentliga rum är omotiverat otrevliga. Vi ser ett tydligt mönster, och vad som förstärkt det faktum att det rör sig om rasism, är att personal och medlemmar med namn och utseenden som blir kodade som svenska, inte bemöts på samma sätt. Tvärtom har bidragen beviljats när ansökan haft underskrifter som blir kodade som svenska, simbanden kunnat

---

¹ Det västerländska har i vår historia och samtid porträtterats som det rätta och normen. Idén om det västerländska som det överlägsna har använts som ett verktyg för att skapa en världsordning där Europa och USA har makten. Det västerländska är också tätt sammankopplat till idén om ras, vithet och kristendom. Detta begrepp har därmed inflytande på hur svenskhet definieras, vilken ofta är kopplad till vithet.

införskaffas och personal och allmänheten betett sig trevligt och vänligt inställt när samma personal behövt gå in för att hjälpa till.

Det här har gjort oss arga, ledsna och besvikna. Att det finns en utbredd och strukturell rasism i Sverige, djupt rotad i såväl arbetslivet som bostadsmarknaden och universitetsvärlden, är väl känt, men hur och i vilken utsträckning den drabbar unga personer i civilsamhället finns det väldigt lite forskning på. Genom Tamams arbete, som nu pågått i över tio år, har vi sett unga personer växa och utvecklas genom engagemang, men vi har också sett hur utbredd rasismen är inom föreningslivet i Sverige, och det är utifrån dessa erfarenheter, direkt förankrade i våra engagerade medlemmar, förtroendevalda och anställda, som vi valde att ta ett krafttag i frågan.

Vi vill genom denna kartläggning sprida information om den rasism som utestänger grupper av ungdomar från det samhällsbärande och livsviktiga civilsamhället, och fick chansen att göra det genom det MUCF-finansierade projekt vi kallar *Rättvis Organisering (R.O)*. Rapporten du läser är resultatet av detta arbete. Vi har kartlagt unga personers (15–25 år) erfarenheter av rasism i föreningslivet genom djupintervjuer och enkäter, och vill med detta uppmärksamma och utbilda både allmänheten och personer som arbetar inom områden där de möter unga personer från civilsamhället. Vi har alla ett ansvar att agera i den här frågan, och måste aktivt arbeta för att diskriminering och rasism inte ska förekomma, varken inom civilsamhället eller samhället i stort.

Kort om rasism

Tamam har under åren genomfört flera kartläggningar och undersökningar för att kunna analysera samhället vi verkar i för att bättre kunna arbeta för våra syften och mål. Denna rapport utgår från de syften som nämnts i bakgrunden och detta kapitel beskriver de teoretiska perspektiv som rapporten vilar på. Utöver dessa teoretiska perspektiv inhämtar vi information och inspiration från rapporter och handböcker som andra organisationer, myndigheter och sakkunniga tagit fram. I detta kapitel beskrivs ordlistan mer ingående, för en djupare förståelse av kartläggningen och analysen.

Kolonialitet

Det hat och hot som förekommer mot personer som blir rasifierade behöver förstås utifrån sin koloniala bakgrund vilket förklaras av Lewend Tasin i Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationers (LSU) handbok Vit-Icke-Vit:

Vår samtid är postkolonial. Detta innebär att...

1. Vi är varelsen med ett kolonialt och rasistiskt förflutet, vilket gör att... 2.

Koloniala och rasistiska tankemönster är en del av vår samtid och miljö, och därför...

3. Även en del av oss själva.²

Så hur har kolonialitet kommit att bli en del av de människor och system vi är och har idag? Kolonialitet³ är de efterlevande makt-system som genom hierarkier av bland annat sociala konstruktioner av ras och kön bibehåller system av kolonialism men under nya former.

Kolonialism syftar specifikt på den tid från 1400-talet då europeiska länder påbörjade exploateringen av kontinenterna Afrika, Asien, Australien och de amerikanska kontinenterna. De olika kontinenterna koloniserades vid olika tidpunkter där de amerikanska kontinenterna koloniserades på 1400-talet. Syftet och målet i Europas koloniala projekt har alltid varit rasism samt kapitalisering av resurser och människor. Idén om ras och västerländsk civilisering användes för att rättfärdiga de folkmord och den tortyr som européer genomförde världen över

---

² LSU. (2018). *Vit-Icke-Vit. Ett postkolonialt perspektiv och en skiss på problembild och strategi för tillgänglighets-och inkluderingsarbete i organisationer.* s.4

³ **Vill du veta mer om kolonialitet?** Läs Aníbal Quijano och Maria Lugones.

under den tiden. Idén om ras var och är förankrad i felaktig rasbiologi som skapades för att kunna placera vithet högst i en eurocentrisk världshierarki.

Under 1900-talets andra hälft växer teoribildningar såsom *postkolonialism* och *decolonialism* (svenska: avkolonisering/dekolonialism) fram i kontinenterna Asien, Afrika och Sydamerika. Dessa teorier beskriver de rasistiska och koloniala system som är aktiva än idag.⁴ Trots självständighet är inte alla länder självständiga i fullständig bemärkelse, då många före detta kolonialmakter fortfarande har mycket makt och inflytande i forna koloniserade länder. Prefixet *post* i begreppet *postkolonialism* syftar inte till något som är passerat och avklarat. Postkolonialism uppmärksammar istället de system som verkar för att behålla koloniala och rasistiska strukturer på lokala och globala nivåer. Dekolonialism är en teoribildning som specifikt fångar upp hur koloniala strukturer är djupt rotade i människans sinne samt strukturer. Det uppmuntrar aktiva handlingar som främjar en avkolonisering av en själv och samhället i stort. Avkolonisering handlar om synliggörande men också om antirasistiskt arbete där koloniala strukturer erkänns och motarbetas.

Rasifiering

Rasifiering länkas till engelskans *racialization* och syftar till den process som sker när personer kategoriseras utifrån *idén om ras*. Rasifiering är alltså inget som syftar till en biologisk essens utan beskriver istället den sociala konstruktionen av ras och dess konsekvenser. Rasifieringsprocessen är inte statisk utan förändras i olika kontexter främst beroende på historia men också att begrepp som *colorism* spelar roll. Colorism är ett engelskt begrepp som syftar till att personer som blir rasifierade som icke-vita kan besitta fördelar till följd av närhet till vithet. Alla människor blir rasifierade men vithet har historiskt blivit kodat som idealet och normen enligt vår rasbiologiska historia. Processer av rasifiering påverkar människor på olika sätt, där afrofofi (antisvart rasism används som synonym i denna rapport) är den vanligaste formen av anmälda hatbrott mot minoritetsgrupper i Sverige.⁵ 2014 och 2018 publicerades två rapporter som belyser afrofofi Sverige. Rapporten som publicerades 2014 genomfördes av Mångkulturellt Centrum på uppdrag av Arbetsmarknadsdepartementet och Sveriges dåvarande integrationsminister. Mångkulturellt Centrum beskriver afrofofi som:

---

⁴ **Vill du veta mer om Postkolonialism och Dekolonialism?** Läs bland annat Gayatri Spivak, Edward Said, Sara Ahmed, Frantz Fanon och Gloria Anzaldúa.

⁵ Mångkulturellt Centrum (2014). Afrofofi. En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige.

... en fientlighet mot människor som har sitt ursprung i subsahariska Afrika och som tillhör den afrikanska diasporan. Denna fientlighet kan ta sig uttryck i verbala kränkningar, rumsliga utestängningar och fysiska angrepp liksom i rasdiskriminering på arbets- och bostadsmarknaden.⁶

Afrofobi är alltså inte en rädsla i bemärkelsen av traditionell fobi utan en fientlighet som mer liknar hat och exkludering. Mångkulturellt Centrum understryker i sin rapport vikten av att olika former av diskriminering bör ses i sin egen kontext, och inte jämföras med varandra.

År 2018 togs ytterligare en rapport fram som påvisar de stora skillnaderna i resurser och möjligheter som genomsyrar svarta människors vardag i Sverige. Genom statistik visar den att:

Afrosvenskar behöver ha en forskarutbildning för att komma upp i samma disponibla inkomst som en person i den övriga befolkningen som har gått en treårig eftergymnasial utbildning.⁷

Mer därtill tar rapporten fram statistik som visar på oproportionerlig underrepresentation av afrosvenskar i högstatusyrken, samt att afrosvenskar har lägre löner än resten av befolkningen. Den påvisar att antisvart rasism och diskriminering leder till brister i fördelning av resurser och möjligheter. Resultatet av dessa rapporter visar på den antisvarta rasismens höga förekomst i samhällets samtliga sektorer.⁸ Detta är även tydligt inom ungas organisering vilket presenteras genom kartläggningen i nästa kapitel.

Intersektionalitet

Som nämnt blir vi människor kodade på olika sätt beroende på hur vi blir rasifierade, men vi kodas också genom andra egenskaper och kännetecken. Kön, klass och den sociala konstruktionen av ras är tre pelare som Kimberlé Crenshaw använde för att mynta termen *intersektionalitet* som hänvisar till engelskan *intersection* (korsning).⁹ Förtryckande system

---

⁶ Mångkulturellt Centrum (2014). Afrofobi. En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige. s.5

⁷ Länsstyrelsen Stockholm. (2018). Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden s. 10

⁸ Länsstyrelsen Stockholm. (2018). Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden.

⁹ Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), s.1241-1299.

påverkar oss olika beroende på hur vi blir kodade till följd av rasism, sexism, colorism och normer. Det ger oss olika förutsättningar och möjligheter. Det är viktigt att se att olika förtryck och diskrimineringsgrunder påverkar oss på varierande sätt. Exempelvis kan hudfärg och kön samspela så att en får fördelar, genom att vara en vit kvinna eller nackdelar som svart kvinna på den svenska arbetsmarknaden. Båda är kvinnor men intersektionerna av rasifiering påverkar på ett sätt där vithet gynnas. I den här rapporten använder vi ett intersektionellt perspektiv och tar förtryckande system som rasifiering, kön, ålder, födelseland, tid i Sverige och bostadsområde i beaktande, för att kunna se och analysera hur personer blir begränsade i sitt engagemang.

Utifrån ovan beskrivna begrepp, tidigare rapporter och förhållningssätt understryker Tamam vikten av att erkänna att vi lever i en postkolonial samtid som än idag genomsyras av koloniala strukturer. I denna rapport bär vi med oss denna kunskap om förtryck, marginalisering och de många hinder som personer som blir rasifierade möter. Vi använder detta när vi analyserar ungas civilsamhällesengagemang för att synliggöra strukturer som är exkluderande.

Organisering och delaktighet på (o)lika villkor

Detta kapitel presenterar det material som kartläggningen samlat in. Kartläggningen har gjorts genom djupintervjuer, både i grupp och individuellt, med 35 personer i åldrarna 15–25 samt enkätinsamling med totalt 42 svarande. Resultatet och tillhörande analys presenteras i sju delar genom “Vi måste alltid vara tio gånger bättre”, “Att beskära en del av sig själv; rasism-relaterad stress och utbrändhet”, “Otillgängliga homogena rum”, “Ni ser problemet, men ni tror inte på lösningen”, “Befria vita från den vita skulden”, “Rasism och det vita majoritetssamhället” och “I mötet med makthavare”. Dessa sju delar beskriver några av de många erfarenheter som personer som blir rasifierade har upplevt när de engagerar sig i civilsamhället. Denna rapport bör ses som ett komplement till de redan existerande rapporter som påvisar den strukturella rasismen i Sverige. Denna rapport bidrar med det faktum att unga personers samhällsengagemang sker på olika villkor till följd av rasistiska strukturer. Detta trots att civilsamhället är en grundpelare i ett demokratiskt samhälle som därmed bör ske på lika villkor. I detta kapitel av rapporten kommer unga personers verklighet delas med dig som läsare, behandla det väl.

Vi måste alltid vara tio gånger bättre

Under merparten av de genomförda djupintervjuerna så nämner respondenterna att de sedan ung ålder upplevt ett behov att arbeta hårdare i alla delar av sitt liv i jämförelse med vita vänner. Inte bara för att föräldrar påpekat att de behöver arbeta hårdare utan också för att det blivit tydligt i skolan och inom föreningslivet att det är ett krav för att bli behandlad jämlikt eller åtminstone *jämlikare*. En respondent som startat en stor fritidsverksamhet berättar om hans första engagemang i elevråd och gårdsråd på fritidsgården var dels för att det var roligt och viktigt “*men främst för mamma*”. Han tydliggör att det är henne som han gör allt för, “*Det var min mammas tårar som fick mig att blomstra*”. Att föräldrar spelar stor roll i ens liv kan tolkas som vanligt, men det tillkommer ett lager av föräldraskap när en vet att rasismen tvingar ens barn att vara tio gånger bättre för att nå samma möjligheter som vita barn vilket en respondent nämner genom att hennes pappa sett föreningslivet som en väg att komma in i det svenska samhället:

”När jag var 19 år fick jag dock en hel klubb i mitt knä, det var tungt. Jag var verksamhetsansvarig, pluggade till civilingenjör och extrajobbade. Jag blev

utmattad. Jag ville vara en duktig student, men kroppen och hjärnan orkade inte. Det som dina vita vänner gör behöver du göra tio gånger bättre hela tiden.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

I samband med rasifiering tillskrivs människor olika egenskaper som är kopplade till fördomar och hierarkier där vissa människor anses bättre och mer värda än andra. Mer därtill så skapas det olika förväntningar och stereotyper som personer som blir rasifierade tvingas förhålla sig till, och ofta arbeta hårdare för att motverka. Detta är ett resultat av att vi kodas på olika sätt och gynnas eller begränsas i samhället. Sättet en blir rasifierad på ger vissa personer försprång, medan andras lopp kantas av hinder. För att kunna arbeta mot rasism är det viktigt att vi ser hur kodningen av våra hudfärger påverkar oss och samhället i stort. Vi behöver bryta med tanken som förnekar att hudfärg inte spelar någon roll och att rasism är en förgången historia när dess strukturer och normer lever kvar. Processer av rasifiering påverkar oss på olika sätt, med den gemensamma nämnaren är vithetsnorm och vithet som ideal. Att inte säga sig se detta är en av faktorerna till varför rasismen fortfarande är så stark som den är på samtliga nivåer i samhället och världen. Förutom att kämpa mer för att bli behandlad i likhet med vita unga personer så uppmärksammar en av respondenterna att det inte endast handlar om att en måste vara bättre för att bevisa vem en är, utan att det också handlar om att en ska vara representant för olika grupper:

”Jag kämpar ännu hårdare, vi måste kämpa ännu hårdare. Vi måste alltid vara lite schysstare, lite bättre för vi representerar ett helt land, en hel kultur och en hel grupp. Vi måste alltid tänka på det.”

Ordförande och ungdomsråd

Unga personer möts av samhällets krav att motstridigt avsäga sig allt som har med ens kultur att göra samtidigt som en tvingas förklara och bevisa värdet av ens kultur. Detta paradoxala tillstånd kräver att unga personer skall stå till svars för vad som anses problematiskt och arbeta tio gånger hårdare för att visa att de är värdiga. Det är en tyngd som inte bör ligga på dem och några respondenterna lyfter att de inte längre tänker anstränga sig för att bevisa för majoritetssamhället som ändå väljer att följa rasismens väg. Tyngden bör såklart istället bäras av samhället som stort för att agera antirasistiskt. Tyngden och pressen läggs i svensk media och samhälle som stort mer än ofta på författare, musiker och gemene människa från förorter

att försvara det som händer i Sverige. Medias negativa och snedvridna porträttering av förorter runtom i Sverige bidrar till att förstärka idén om vilka det är som inkluderas och skyddas i det svenska vi:et och vilka som helst skall hållas utanför. Det är grupper som blir berövade på möjligheter som tillgängliggörs i andra stadsdelar. Under en gruppintervju nämner en förening verksamma i en förort att de är medvetna om hur tjejer från förorter presenteras i media. De berättar att det är en person som vill göra en dokumentär om föreningen, men att de är rädda att *“dom kommer smutskasta oss som the angry black woman-stereotypen”*. De beskriver det ständiga vågspellet som de ställs inför och att verklig representation saknas. En respondent som är grundare och styrelsemedlem i fotbollsföreningen nämner att *“Det [en dokumentär om unga tjejer som startar förening i förorten] är något som jag själv hade velat se”*. Det är riskerna med att riskera få sina ord och sin ort förvrängda till följd av stereotyper genomtyrade av rasism mot att kunna vara den representation som de själva saknat och berätta om den verklighet som så ofta blir förvrängd.

Att alltid vara tio gånger bättre i alla delar av ens liv skall inte vara ett krav för lika möjligheter. Denna press som sätts på unga personer kan förvisso leda till driftighet men också till frustration, stress och utmattning vilket lyfts i nästa del. Rapporten *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden* visar på hur svarta personer specifikt möter mycket högre krav än icke-svarta för att nå liknande löner och positioner.¹⁰ Respondenterna i denna kartläggning vittnar om liknande upplevelser av att behöva arbeta hårdare vilket genomsyrar samtliga delar av det insamlade materialet till denna rapport.

Att beskära en del av sig själv; rasism-relaterad stress och utbrändhet

Rasism-relaterad stress är en konsekvens av den rasism som personer som blir rasifierade får utstå. Den lägger sig som ett lager på all annan stress som en kan tänkas ha. Oro kring rasismens konsekvenser på ens liv sätter igång ett medvetet eller omedvetet stresspåslag i kroppen vilket påverkar ens livskvalité.

Förutom fysiska effekter så är den främsta påfrestningen psykisk. I USA och Storbritannien har *rasism-relaterad stress* etablerats som ett forskningsområde, medan det i Sverige knappt

---

¹⁰ Länsstyrelsen Stockholm. (2018). Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden

finns någon forskning alls om den negativa stress som minoritetsgrupper utsätts för på grund av rasism. Precis som kravet att vara tio gånger bättre, så är strukturell/institutionell rasism och dess mentala effekter tydlig i nästintill alla intervjuer. Den rasism-relaterade stressen sker dels i mötet med samhället men också som en konsekvens av engagemang där en upplever att en alltid måste vara tio gånger bättre på grund av rasistiska föreställningar:

”Det värsta med rasism är att en alltid måste beskära sig själv. Eller så gör vi inte det, men då blir vi stämplade och hatade. Folk fattar inte att vi riskerar att bli spottade på och utsatta. I och med mitt ideella engagemang bestämde vi oss i organisationen att vi inte skulle fokusera på rasism för att då kommer vi internalisera det och det tar värdefull tid från mobilisering. Rasism fungerar inte om det inte internaliseras.”

Initiativtagare till föreningar som ger plats för utveckling

Internalisering av rasism sker hos personer som blir rasifierade, detta kan ske både omedvetet och medvetet. Det är det självhat som gror från rasism gentemot en själv som rasifierad person. Internaliserad rasism kan leda till att en, som respondenten nämner, beskär sig själv för att kunna vara i rum som är exkluderande och fyrkantiga. Det kan ta uttryck som stress eller oro gentemot ens möjligheter i livet eller att en bär, som Frantz Fanon nämner, en vit mask för att kunna passa in.¹¹ Under en intervju med en person som genom föreningslivet varit gruppleddare, med i styrelser och integrationsråd, frågar han med oro och frustration:

”Varför ska jag släppa allt som har med min kultur att göra? Om det är saker som jag tycker om? Måste jag gå själv och inte med mina vänner för att bli svensk? Varför måste vi som inte är supersvenskar tänka på allting före vi gör något? Hur många år till måste vi gråta? Hur känns det när man hört något miljoner gånger? Hela livet? Är det så här hela mitt liv i Sverige ska vara? Ska jag ljuga för att passa in? Ska jag få dom här frågorna om min bakgrund hela tiden? Man måste gå igenom massa skit... Jag klarar det men alla klarar inte det. Jag har ett starkt självförtroende och tror på en förändring och jag vill visa att de har fel, liksom kolla på mig nu. Jag var ingenting för dom, men nu är jag

---

¹¹ Frantz Fanon *Svart Hud, Vita Masker*.

ordförande i en förening.”

Ordförande och ungdomsråd

Begreppet *supersvenskar* som syftar till vita personer födda i Sverige, har han fått från en lärare som använde det för att skilja på olika invånare i Sverige, och som även nämnde att han och hans vänner som har ursprung från samma land inte bör gå tillsammans för att “*det kan sända fel signaler*”. Hans fråga kan fortfarande eka i huvudet och jag frågar dig samma fråga som han ställde mig, **hur många år och hur många gånger till skall vår existens i Sverige ifrågasättas?** Med hänsyn till situationen i Sverige, och vikten av att ha ett anpassat intersektionellt perspektiv, är erfarenhet av migration och vistelsetid i Sverige aspekter som bör tas i beaktande när vi analyserar hur rasism ges uttryck i Sverige. Respondenten är inte född i Sverige men har bott i Sverige under flera år. Frågan om ursprung är dels kopplad till migration men också till idén om att svenskhet kräver vithet. Tamam som organisation har engagerat sig inom migrationsfrågan och har sedan start varit måna om att inkludera barn och unga som har erfarenheter av asylprocess. År 2019 släppte den ideella ungdomsorganisationen Ensamkommandes Förbund (EF) en rapport där de presenterar resultat från en kartläggning kring nyanlända- och ensamkommande personers livsvillkor. Rapporten förstärker den bild som Tamams medlemmar kommunicerat till oss. Den poängterar att unga personer upplever oro samt psykiska påfrestningar som är kopplade till oviss framtid, rasism och poliskontroller.¹
¹² På frågan vad som kan göras för att öka trygghet så nämns demokratisk delaktighet och föreningsliv som verktyg för att öka tryggheten “*Vi som är äldre måste vara goda förebilder för de yngre, ledarskap är viktigt*”.¹³ Föreningslivet har alltså en möjlighet men också ett ansvar att uppmuntra *alla* ungas organisering. På tal om svenskhet nämner en annan respondent med erfarenhet inom religiös missionering och föreningsliv att:

“Jag känner mig svensk, men Sverige är som en hyresvärd som vill ha ut en. Alla är extremt oroliga för framtiden när majoritetssamhället antar lagar som inskränker på minoritetssamhällets rättigheter. Många känner oro, speciellt för sina barn.”

Engagerad i muslimska föreningar

---

¹² Ensamkommandes Förbund Malmö. (2019). *Man måste kämpa mer än andra för att lyckas: Kartläggning av livsvillkoren i Malmö för ensamkommande barn och unga upp till 25 år*. s.19

¹³ Ensamkommandes Förbund Malmö. (2019). *Man måste kämpa mer än andra för att lyckas: Kartläggning av livsvillkoren i Malmö för ensamkommande barn och unga upp till 25 år*. s.21

Hyresvärden som inskränker på religionsfrihet och sätter upp hinder för ungas engagemang påverkar och får konsekvenser för det värdefulla arbete som civilsamhället annars kunnat genomföra. I arbetet med barn och unga nämner en av respondenterna med lång erfarenhet inom organisering och fritidsverksamhet hur han får arbeta hårt för att inte låta majoritetssamhällets idéer om hur en måste bete sig rota sig fast genom internaliserad rasism. Denna respondenten har startat initiativ och aktiviteter för barn som ett svar på det bristande engagemang i unga personer, av kommunen. Som nämnt påverkar olika positioner oss på olika sätt och i detta samtalet nämns stereotyper, fördomar och rasism mot personer bosatta i förorter och dess konsekvenser för individen:

“Man är tränad att inte tro på sig själv, det är den största utmaningen för oss i arbetet med ungdomar. Vi älskar vårt område och vi vill inte lämna. Du går från att vara så rik till att bli fattig både på kultur och ekonomiska resurser när majoritetssamhällets normer klickar in.”

Initiativtagare till stor fritidsverksamhet

Som respondenterna nämner så är vetskapen om att en inte tillhör normen något som tydliggörs i mötet med majoritetssamhället och riskerar beröva en på den rikedom som en besitter. En rikedom som definieras av kultur, språk och självkänsla som ifrågasätts av ett samhälle som upplevs som en hyresvärd som vill få ut en. Den kantas av en blick som kräver integration och assimilering utan att öppna några dörrar. Som ung person tar det på ens psyke och tillsammans med allt vad det innebär att vara ung måste en tidigt förhålla sig till rasism, anpassning och som nämnt, ett begränsande av jaget kopplat till ens kultur och rasifiering:

”Det blir en förskjutning. För att folk ska kunna ta sig fram till mig måste jag alltid backa två steg bak. Man måste bli strategisk med sina känslor eftersom att en upplever ett ständigt våld. Rasismen tar på mitt psyke. Det har varit lärande. Den har tagit från mig det lekfulla och nu måste personer bevisa för mig att de är goda snarare än att jag som tidigare tänkte det från början. Jag har blivit misstänksam. Istället för nyfikenhet så har jag blivit analytisk för självbevarelse. Efter en produktion som jag var med i så åkte jag hem och kunde inte fungera. Det var mycket rasism. Jag vill aldrig vara så utsatt igen

och det är en anledning till att jag slutat skådespela och istället fokuserar jag på det skriftliga skapandet.”

Kulturutövare med erfarenhet av aktivism och organisering

”Vi började organisera oss utifrån principer utifrån hur vi såg oss själva. Vi som kvinnor och också rasifierade ses alltid som småbarn, ungdomar som ska vara tacksamma. Det talas till oss på ett nedvärderande sätt. Det tar energi från befrielsekampen. Folk tror att vi gör det för bekräftelse.”

Initiativtagare till föreningar som ger plats för utveckling

Rasism och dess konsekvenser är enligt forskare och psykologer bidragande faktorer till psykisk ohälsa. Personer som tillhör grupper som inte är en del av normen och majoritetssamhället kan uppleva minoritetsstress, också kallad rasism-relaterad stress. Minoritetsstress används i olika sammanhang, såsom inom hbtqia+ rörelsen, för att belysa vilka konsekvenser det har att sättas i ett utanförskap kantat av marginalisering. Rasism-relaterad stress genomsyras av mikroaggressioner som är kan av personer som inte blir utsatta för rasism vara dolda. Ett exempel är ”vart kommer du ifrån egentligen?” som för mottagaren kan vara en påminnelse om ens icke-tillhörighet, att ens hudfärg och utseende inte kan kopplas till svenskhet. Det sker genom gaslighting, som belyser det faktum att personer som uppmärksammar rasism blir nedtystade och anklagade för att överdriva. Den rasism-relaterade stressen kommer också från psykiskt och fysiskt våld, hot om våld och bristande möjligheter. Det är ett stresspåslag som lägger sig över all annan stress som finns för unga personer. Inte alltför sällan leder detta också till utbrändhet vilket är något som flera respondenter i denna kartläggning uttrycker. En person sa att:

”Jag trodde inte på utbrändhet, men verkligheten kom som en bomb. Jag kan inte göra allt, så jag måste skicka det vidare. Jag söker inte prestige. Jag vill dela en fråga med andra så att fler kan engagera sig.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Vidare berättar personen under en gruppintervju att de två killarna håller på att utveckla en plattform som kommer fokusera på psykisk ohälsa och nämner att “*det är ett privilegium att kunna uttrycka sina känslor*”. Varpå den andra respondenten nämner att “*psykisk ohälsa är*

väldigt vanligt bland unga.” I den kollektiva sorg som breder ut sig till följd av kriminalitet, våld och rasism som sker bland och mot unga personer påpekar de det viktiga med föreningslivet:

”När allt talar emot dig ska du ha en grej som talar för dig, det ska vara föreningslivet. Man kan organisera sig för att hitta samhörighet. Det blir som en familj, som en kanske inte fick som liten.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Föreningslivet har alltså möjlighet att skapa plats för att stötta unga personer. Det skall inte bara vara en plats fri från fördomar och hat, det ska också vara en plats där dessa erfarenheter får ventileras och ges plats, för sammanhållning och stöttning. Detta är dock svårt om föreningslivet i sig självt är exkluderande och diskriminerande.

Otillgängliga homogena rum

Tänk dig att du kommer in i ett rum, ett rum som du blivit inbjuden till men där du inte förväntas tala eller ta plats. En utav respondenterna som är ordförande och ungdomsråd lyfter erfarenheter av att sitta med i kommunens integrationsråd utifrån sin position som aktiv i föreningslivet, men där personer ifrågasätter hans närvaro till följd av hans *“språk och ålder”*. Ett annat homogent rum beskrivs under en gruppintervju med två personer som startat olika initiativ tillsammans. De hade blivit inbjudna till en ceremoni i stadskärnan där priser skulle delas ut till personer och organisationer som arbetar med integration. I rummet var de två av fem rasifierade personer utav totalt hundra stycken gäster:

”Jag hade inte velat gå på det själv, men vi gick in och ställde frågor. Jag var inte rädd för att nätverka. Jag kan gå in i vita rum, dock drar det mycket energi men jag kan snacket”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Att kunna snacket krävs inte bara när en har kommit in i rummen, det krävs för att ens komma nära rummen. Under tre andra intervjuer lyfts de höga trösklar som är kopplade till språk vilket gör det svårare att komma in i föreningslivet:

”Det är inte heller lätt att komma in i en förening och blir tagen på allvar om man inte har tidigare erfarenhet av det eller om man har hinder som exempelvis språk. Jag upplevde att ibland mina idéer och feedback ignorerades eller ersattes med mer kunniga och erfarna personers idéer trots att de kändes mindre bra än mina.”

Styrelsemedlem och aktivitetsledare i förening som arbetar för ungdomar

”Det är svårare för dom som inte kan svenska. Det som är svårt med föreningslivet är de olika begrepp och vad de olika positionerna betyder. Jag får inte en riktigt bra förståelse för styrelsen. Jag känner mig vid sidan. Jag saknar bra och tydliga förklaringar på vad styrelsen gör. Jag har fått hjälp, om jag inte hade fått det så hade jag inte vetat vart jag skulle vända mig.”

Gruppledare, växter och blommor

”Vi har blivit bra bemötta på kommunen, men vi kan också bra svenska. Men jag vet en kille som inte kan jättebra svenska och de ville inte hyra ut till honom, eller ett missförstånd uppstod. Han kan ändå svenska liksom. Men jag fick ta kontakten och då löste det sig. Det känns som att han blev bemött annorlunda för hans svenska.”

Styrelsemedlemmar i ungdomsorganisation

Citaten ovanför är exempel på hur homogena rum genomsyras av en konsensus som leder till att nya perspektiv inte tas in och därmed utmanas inte rummen. Denna homogenitet är byggd på strukturell/institutionell rasism. Rasism presenteras ofta som hatbrott där högerextrema personer agerar våldsamt och diskriminerande på grund av ideologisk övertygelse. Dock är det viktigt att poängtera att mycket rasism sker på strukturell/institutionell nivå. Citatet vittnar om hur språk är en sådan barriär som skapats där personer behöver uppfylla en rad orimliga kriterier för att kunna ta del av lika möjligheter. Att inte vara flytande i det svenska språket skall inte behöva begränsa unga personers engagemang, istället behöver vi bredda våra sätt att kommunicera för att kunna inkludera fler människor.

Rasism eller rasism kan användas som ett samlingsnamn på de olika rasismer som finns, såsom antisemitism, islamofobi och antisemitism för att nämna några. Vi kan skildra dessa

genom strukturell/institutionell rasism där bland annat afrosvenskar möter fler hinder för att nå högre arbetspositioner än icke-svarta svenskar trots liknande utbildning. Mer därtill ser vi det genom segregation och vilka förutsättningar som spelar roll för möjligheter. Diskriminering och rasism inom bostads-och arbetsmarknaden är något som svenskar som blir rasifierade har uppmärksammat länge. Med detta sagt så är rasism något som är kulturellt och socialt inbitet i oss som ges uttryck genom stereotyper och fördomar om hur icke-vita personer är. Det är såklart helt fel att bedöma en människa till följd av dennes potentiella grupptillhörighet/rasifiering. Under en intervju nämner en förening deras erfarenheter av annorlunda behandling:

”Jag hade en tränare som inte ville hämta mig på grund av den del av staden som jag bor i, hen menade att det är otryggt här. Men de kunde hämta lagkamrater från andra delar av staden. Det är anledningen att man inte vill börja någon annanstans. Med tiden kommer vi möta rasism i denna föreningen också, men det kommer inte stoppa oss.”

Grundare och styrelsemedlem i fotbollsföreningen

I citatet lyfts den rasism som riktas mot förorter och idén om hur personer från förorter är. Det utgår från en bild av att förorter är otrygga när istället flera respondenter i denna kartläggning vittnar om den rasism som de upplevt när de befunnit sig i innerstaden eller vitdominerande områden, och det verkliga farliga i det. Vad som också finns i citatet är den styrka som finns i gruppen, att inte låta något hejda dem lyser igenom allt de gör och det är den styrkan som så ofta finns hos personer som arbetat tio gånger hårdare. Vidare är det tydligt att en ny generation är på gång som inte tänker kompromissa med sina drömmar utan kommer bygga upp alldeles egna rum oavsett de hinder de stöter på. Det som är vitalt som påminnelse är att skapandet av egna och nya rum inte borde vara ett krav eller förutsättning för att kunna lyckas. Det är genom denna kartläggning också tydligt att det kommer skapa, men det kommer ske på bekostnad av ungas välmående om inte civilsamhället som stort agerar.

Under flera intervjuer nämns det också att det inte endast är rasistiska strukturer som genomsyrar ungas organisering och fritid, men också strukturer som är fokuserade på killar. Att utrikesfödda tjejer och personer i socioekonomiskt svåra situationer är mer begränsade i sitt engagemang fastställs av det ungdomspolitiska program som Lunds Kommun antog 2018.

Rapporten menar på att Lunds Kommun har ett rikt föreningsliv som genomsyras av en lång historia av delaktighet och organisering. Dock så menar Lunds Kommun, precis som vi, att dessa möjligheter ser olika ut för olika grupper. Förutom bristande delaktighet hos utrikesfödda tjejer och personer i socioekonomiskt svåra situationer så uppmärksammas det att unga personers psykiska ohälsa ökar, både inom de nämnda grupperna men även generellt bland unga personer. För att möta dessa situationer uppmuntrar det ungdomspolitiska programmet ökad inkludering genom aktivt arbete som främjar jämlikhet, jämställdhet, ungas organisering, samverkan med föreningslivet samt att stärka tillgängligheten till information om inflytande och demokratisk delaktighet. Det första citatet nedan är från en förening som startat med stöttning från den lokala fritidsgården, medan det andra citatet är från en person som arbetat ideellt men också kommunalt med fritidsverksamhet för barn och unga:

”Folk hör oss, vi har fått hjälp som vi inte trodde att vi skulle få. Vi ville köra ett tjejlag, för det fanns inga. Det finns tjejlag i andra delar av staden men det är väldigt vitt så jag kände mig inte bekväm där, lagkamrater hälsade inte och sånt. Vi har blivit som den förlängda armen till fritidsgårdar, för det känns inte som att dom bryr sig om tjejer. Tjejer vågar inte ens komma in hit. Det är som att gå in i omklädningsrum för killar. Vi låter inte det hindra oss, men det hindrar oss.”

Grundare och styrelsemedlem i fotbollsföreningen

”Jag upplever att tjejer inte tas på samma allvar som killar inom föreningslivet. Istället är det ofta kopplat till att rädda den bruna tjejen från den bruna mannen. Det är mycket white saviorism inblandat.”

Initiativtagare till stor fritidsverksamhet

White saviorism eller white savior complex är ett begrepp som beskriver handlingar och mentalitet som förminskar rasifierade personer till okapabla att ta egna beslut eller ha egna idéer och tankar. Oftast handlar det om ett självförverkligande som en vit, “god” person. White saviorism är starkt kopplat till volontär-industrin som upprätthåller rasism genom över-och underlägsenhet, men kan även ses lokalt i Sverige med vita personer som vill “rädda” icke-vita, främst, kvinnor från så kallat förtryck. Att rädda eller hjälpa någon på detta

sätt är alltså inte positivt utan ett förminskande som utgår från att icke-vita personer inte innehar kunskap om sitt eget bästa. Otillgängliga homogena rum bör alltså ses från den multitud av synliga och icke synliga förtryck som utesluter och exkluderar grupper. Istället för den hjälpande handen behöver vi uppmuntra samarbeten som gynnar samhället i stort, där olika kompetenser och perspektiv får leda utvecklingen av ett jämlikt civilsamhälle.

Ni ser problemet, men ni tror inte på lösningen

Samtliga personer som deltagit i kartläggningen har varit otroligt drivna personer som på ideell basis genomfört flertal aktiviteter i större och mindre omfattning. De har gång på gång visat att det finns metoder för att skapa meningsfull fritid för unga personer. Trots detta blir de misstrodda, ignorerade och åsidosatta i rum med makthavare, media och samhället som stort:

”Jag är i startgroparna att starta ett kvinnligt ledarskapsnätverk. Ramarna och organiseringen för idrotten finns redan, det är så välkänt. Ingen skulle ifrågasätta en sportförening. Men däremot när det är en förening för rasifierade ledare så ifrågasätts det alltid. De kan tro på problematiken- men de tror inte på lösningen. Det är en styrka i att vara med likasinnade, men det är svårt att organisera oss så att vi inte bara blir öar. Man känner sig alltid fylld av energi men sen är man ensam igen. Det finns inte rum för alla frustrerade själar att sammanstråla.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

”När unga, rasifierade personer engagerar sig så anses vi vara eldsjälar och inte organiserade. Greta skolkar och får uppmärksamhet, men vad händer om Ahmed gör samma sak? Det ges inte samma legitimitet. Det anses vara klagovisa och offerkofta. Folk ser inte att ungas organisering kan gynna oss alla.”

Initiativtagare till föreningar som ger plats för utveckling

De två respondenterna lyfter hur organisering sker på olika villkor beroende på hur en rasifieras och vad det är en vill organisera sig för. Citaten uppmärksammar upplevelser av att förminska till följd av en snäv idé om vad organisering är men också att organisering för jämlikhet anses vara överdriven och stötande. Respondenterna har olika metoder för att frångå

de exkluderande mönster som de själva upplevt och istället verka för inkludering. Det talas om tillgängligt språk, tillit och relationer som sträcker sig bortom aktiviteten. Det handlar också om, som det andra citatet påvisar, att legitimera aktioner och den organisering som förs. En respondent som är initiativtagare till stor fritidsverksamhet berättar att hans arbete med barn och unga har en praktisk och social motivation **“Jag jobbar mycket med medvetenhet, att skapa en stolthet kopplad till den platsen vi är ifrån.”** För den här kartläggningen fick Tamam följa med respondenten under en arbetsdag som avslutades med en fysträning som han håller för åttaåringar som har efterfrågat det. I slutet av passet blir det yoga och han ber barnen att blunda:

”Jag vill att ni lyssnar nu, det är så viktigt att ni visar er mamma uppskattning, att ni kramar och pussar henne. Att ni säger att ni älskar personerna i er familj. Men ni måste älska er själva först. Vilka ni ska älska först?” Varpå barnen svarar “mig själv”.

Initiativtagare till stor fritidsverksamhet

Att bygga starka individer som är fyllda med självkärlek är återkommande och något som är viktigt för de ledare som intervjuats. Påminnelser om ens värde i ett samhälle som ofta vill få en att tro något annat ligger till grund för det arbete som dessa ledare genomför. De ledare som intervjuats beskriver gång på gång det behov de ser av att ingjuta stolthet hos de barn och unga som de möter i sitt ideella engagemang. Detta som ett svar på de rasistiska strukturer som de själva upplever men också att de ser att deltagarna internaliserar rasismen.

Befria vita från den vita skulden

Respondenter uppger att de varit i situationer där de antingen förväntas utbilda vita personer eller befria vita personer från ångestkänslor kopplade till rasism. Det pratas i populärkultur om *white tears*, som också kopplad till gaslighting där det typiska “men jag har faktiskt en vän som är svart/muslim/invandrare” används för att ursäkta men också för att försvara rasistiska uttalanden eller handlingar. Istället för att kunna påpeka rasistiskt agerande så slås situationen om till ett rättfärdigande och ett förklarande där en blir stående med vita personers förklaringar om att de inte är rasister, trots att de inte blivit anklagade för att vara det:

”Många i min omgivning vill gärna vara den duktiga vita vännen som ska tycka synd om mig på grund av rasism. De blir så obekväma. Att man hela tiden vill visa att man inte ser färger eller tycker synd om mig känns otroligt farligt. Jag ska hela tiden behöva befria vita från deras skuld. Jag tolkas som en expert på inkluderings-och integrationsfrågor. Egentligen är den enda expertisen att de ser mig som mörk. Det är nästa bara vita med. Det är en social kultur där deltagare och tränare antar en kultur för det finns ingen representation. Är gruppen homogent vit finns det mycket oskrivna regler om hur en ska vara. Att bara veta hur en ska agera blir en trigger. Det finns en osäkerhet i att en inte behärskar de oskrivna reglerna. Är det en homogen grupp så är det en homogen grupp som får tillgång.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

Detta citat lyfter dels pressen av att försäkra personer i ens närhet om att de inte är rasister trots att de uttrycker sig problematiskt. Med digitalisering och globalisering har vi tillgång till kunskap som vi inte tidigare haft. Vi behöver alla lära oss mer om vad som är rasistiskt, hur det kan landa hos olika personer och vad vi kan göra för att förändra vårt eget beteende. Det är därför viktigt att nyttja de möjligheter vi har av att förstå hur mönster som vi följer är problematiska. Genom detta kan vi främja ett avkoloniserande som ifrågasätter och problematiserar varför vi agerar på vilka sätt, både medvetet och omedvetet. En annan respondent som är kulturutövare med erfarenhet av aktivism och organisering berättar om en händelse som skedde för ett par år sedan. Hon berättar om en teaterlärare som velat använda n-ordet för att beskriva Makode Lindes tårta varpå respondenten frågade “skulle du precis säga n-ordet?”. Ingen annan sa något och hon bestämde sig för att gå därifrån. Personer i gruppen ställde sig och gick efter i “solidaritet”:

”Det blev bara jobbigt, de frågade mig hur mår du-hur mår du. Jag var hemma i tre dagar efter det och när jag kom tillbaka så tog min lärare mig åt sidan och sa ‘vi svek dig’ medan han grät. Jag svarade att ‘dina tårar kommer inte skydda mig när jag blir diskriminerad och du är tyst’. Sedan hade klassen förberett att alla satt i en ring när jag kom in till klassrummet och skulle be om ursäkt till mig

och för att sedan prata om deras känslor. Jag kände bara, jag är inte eran präst som ni ska bikta er till.”

Kulturutövare med erfarenhet av aktivism och organisering

Att först inte vilja prata om hudfärg och förneka att en ser den, till att använda sina tårar för att skifta fokus utgör mekanismer som kvarhåller rasism. I Sverige är idén om att “vi inte ser ras/hudfärg” vanlig och har varit i linje med hur traditionell antirasism förts i Sverige. Detta är en typ av förnekelse som ignorerar och normaliserar Sveriges strukturella/institutionella rasism. För att kunna arbeta med system av förtryck som upprätthålls av rasism måste vi erkänna hur idéer om ras och ursprung ligger till grund för människors förutsättningar i Sverige och världen över. Alltså, ett erkännande som uppmärksammar att rasism inte försvann i och med att rasbiologiska institut stängdes ner. Det går inte att suddas ut rasbiologisk forskning från vårt medvetande och vår världsbild utan att först förstå konsekvenserna av århundraden av slaveri, exploatering, kolonialism och dess innebörd för hur människor blir förtryckta av rasism idag. Det går inte heller att använda ens tårar som ett sätt att förminska personers erfarenheter och upplevelser av rasism.

Rasism och det vita majoritetssamhället

I Sverige har vi sedan andra världskrigets slut värnat om att porträttera landet som jämställt och med goda internationella relationer genom både politisk neutralitet och politiska ställningstaganden. Dock har Sverige en lång historia av rasism där det under drottning Kristinas regi genomfördes slavexpedition till dagens Ghana 1646, varpå Sveriges roll i den transatlantiska slavhandeln togs till fasta genom upprättandet av kolonier med förslavade människor från den afrikanska kontinenten på bland annat Saint Barthélemy. Kolonier är platser som styrs av ett annat land eller stat, ofta på en annan världsdel som var fallet under den kolonialism som diskuteras här. Sveriges roll i triangelhandeln förstärktes genom det svenska järnet som bland annat användes till de kedjor som förslavade människor tvingades bära.¹⁴ Den specifika kolonialism som skedde mellan kontinenterna Europa, Afrika och amerikanska kontinenterna (även Asien till viss del) kallas transatlantiska triangelhandeln. Den genomfördes genom att vapen och andra europeiska varor byttes mot människor som

---

¹⁴ **Läs mer** om detta i Afrofobi-rapporten från 2014.

förslavades från främst västra Afrika. Dessa människor fördes till generationer av förslavande som kom att pågå till slaveriets avskaffande vilket skedde vid olika tidpunkter runt om i världen under främst 1800- talet. Från de amerikanska kontinenterna skeppades bland annat socker till Europa och på så sätt fullbordades den transatlantiska triangelhandeln som pågick från 1400-talet fram till 1800- talet. Till följd av befrielsekamperna som genomfördes av svarta personer, valde européerna att under slutet av 1800-talet använda sig av kolonialism för att säkerställa fortsatt världsstyre. Den afrikanska kontinenten delades upp med en linjal mellan olika europeiska länder under Berlinkonferensen 1884–1885 och fastställde på så sätt kolonier. Under 1900-talet nedmonterades kolonialmakterna och de tidigare koloniserade länderna kämpade för självständighet, vilket uppnåddes på den afrikanska kontinenten främst efter andra världskriget.

Vidare har forskare som Carl von Linné har varit högst involverade i att skapa den världsbild som ännu idag genomsyras av rasifiering av människor som inte är vita, och det uppdelande av människor som han bidrog till.¹⁵ Sverige var också ett av de första länder att öppna ett rasbiologiskt institut.¹⁶ Att Sverige inte har någon koppling till rasism eller en rasistisk historia är alltså inte sant.

För att kunna arbeta med Sveriges strukturella/institutionella rasism behöver vi använda vår historia som byggstenar för att förstå exempelvis det skadliga i att säga att vi inte ser färg, eller att alla i Sverige har samma möjligheter och att organisering sker på lika villkor för unga personer. Denna del presenterar de erfarenheter unga personer har av att bli rasistiskt behandlade i deras ideella engagemang. En respondent som varit aktiv i många olika sportklubbar berättar först att hon inte upplevt så mycket uttalad rasism som deltagare och engagerad. Efter att vi pratat ett tag om hur rasism ges uttryck på olika sätt berättar hon om olika tillfällen som rasismen för henne inte var så tydlig, men som efter vårt samtal synliggjorts:

”Enda anledningen att jag inte skadade mig är att svarta personer har det i sitt dna eller att jag aldrig blir röd när jag tränar. Det är så konstigt, mina föräldrar

---

¹⁵ Broberg, Gunnar. Tydén, Mattias. (2005). Oönskade i folkhemmet: rashygien och sterilisering i Sverige. Stockholm: Dialogos Samtal om 'Rasbiologi och den svenska intellektuella eliten': https://www.youtube.com/watch?v=oNEyDejStbQ&feature=emb_title

¹⁶ Hübinette, T. (2012). 'Words That Wound': Swedish Whiteness and Its Inability to Accommodate Minority Experiences. In Loftsdóttir, K., & Jensen, L. (Eds.) *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region: Exceptionalism, Migrant Others and National Identities*. 43-56. Farnham: Ashgate.

har alltid lärt mig om andra kulturer och religioner. Men det verkar inte vara samma för andra.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

”Hört från bröder och killkompisar att rasism är vanligt när de åker på matcher utanför stan. Att det kan vara föräldrar från det andra laget som skriker rasistiska grejer till dom och sådär. De kan ropa apa eller göra bomb ljud för att anspela på terrorism.”

Styrelsemedlem i ungdomsorganisation

”Jag har upplevt att ibland folk har fördomar om mig. De brukar ge konstiga blickar när jag var med i föreningen. Jag har också fått kommentarer som blatte, invandrare, import.”

Aktiv i idrottsförening

Båda dessa citat utgår från föreningsliv som är kopplat till sport. Inom fotboll har det varit nyhetsrubriker om bananer som kastats in på plan, apljud kring svarta spelare på internationella liga-matcher och vad som tydliggörs av respondenternas exempel är att det är samma tendenser inom ungas fritidsaktiviteter.¹⁷ Nyligen publicerade Expressen ett utförligt reportage om den rasism som svenska fotbollsspelare fått utstå. Reportaget ger exempel på spelare som fått höra “din jävla n****-slav”, “stoppa svartingen” och “åk hem till ditt hemland” under matcher.¹⁸ Mer därtill, och som även uppmärksammas av denna kartläggning, så finns det inte tillräckligt med information om hur detta skall anmälas, och risken att det blir förbisett är alltför stor.

”Jag valde att börja på dans med mina vänner, när vi första gången började så var det kul. Jag hade roligt och var bra bemött av de andra deltagarna också. Men det var efter ett tag som jag började känna en obekvämheter. Vi hade en dansvikarie en gång som inte riktigt kunde namnen på alla i vår grupp. Det var en svår

---

¹⁷ <https://www.theguardian.com/football/2020/jan/30/football-related-racist-incidents-sharp-rise-police-kick-it-out>
<https://www.theplayertribune.com/en-us/articles/kevin-prince-boateng-soccer-racism>

¹⁸ <https://www.expressen.se/sport/qs/fotbollsstjarnornas-egna-berattelser-javlanslav/>

koreografi vi skulle lära oss och jag gjorde en del misstag, kort därefter blev jag kallad 'du där med tjockt lockigt hår längst bak', alla kollade på mig för jag var den enda som såg lite annorlunda ut som yngre. Och därefter förekom fler och fler namnbenämningar såsom blatte, krullen m.m. Som yngre reflekterade jag inte så mycket på det, men nu när jag tänker efter så upplevde jag att jag blev annorlunda behandlad i förhållande till de andra deltagarna. Genom dessa benämningar så gömde sig en rasism skulle jag säga, det var inget som jag direkt tänkte var rasism.”

Tidigare aktiv i dansförening

En respondent återger en händelse när de i föreningen besökte Gröna Lund. Gruppen märkte att många trängde sig förbi dem i köerna till karusellerna. Till slut bestämmer de sig för att göra likadant och tränger sig lite framför en annan grupp tjejer. Detta leder till att den andra gruppen, vita tjejer, ropar på vakter som kommer och samlar ihop respondenten och föreningsdeltagarna, men inte den andra gruppen som hade gjort liknande handling. Efter att vakterna hämtat respondenten och föreningsdeltagarna, som vid den tiden var i 13-årsåldern, drar vakterna ut dem på baksidan av nöjesparken och skriker på dem. Hon beskriver det som väldigt obehagligt och orättvist eftersom att de inte hade gjort mer fel än de andra tjejerna. Hon påpekar att de inte visste sina rättigheter, men att de visste att det inte var rätt vilket för dem var frustrerande och läskigt då de inte visste vad vakterna kunde göra. Efter denna incidenten så skickade gruppen tillsammans med en jurist ett brev till Gröna Lund. Ett brev som de aldrig fick svar på. Fler tillfällen beskrivs av samma respondent gruppleddare i tjejförening:

”Efter en aktivitet så går vi som är med i föreningen och skrattar och är glada och helt plötsligt ropar någon ‘era jävla påskkärringar’. Vid det tillfället markerade jag direkt och tog debatten. Det ligger i mitt civilkurage att ta kampen, men jag har lärt mig att inte ta alla debatter. Jag går inte in i debatten för småkommentarer. Jag har blivit immun mot det. En annan gång var det en som gjorde en intervju med oss [föreningen] och gjorde om den helt från vad vi hade sagt. De sa att det var en tillflykt från dåliga familjeförhållanden, de la in saker som vi inte hade sagt för att matcha deras fördomar och stereotyper.”

Som nämnt så tar sig rasism olika uttryck. Rasism kan ha starka inslag av islamofobi, antisvart rasism och eller socioekonomiskt/klasshat som respondents erfarenheter vittnar om. Respondenten synliggör känslan av att inte få äga sin egna historia, något som är vanligt förekommande bland medias porträtteringar av människor bosatta i förorter och socioekonomiskt berövade platser. *Socioekonomiskt berövade platser* används då en respondent med erfarenhet av att skapa safe-spaces för unga rasifierade personer använder begreppet under intervju för att beskriva den plats där hon vuxit upp. Med detta ger respondenten en nyanserad beskrivning till platser som ofta kallas för utsatta men skiftar istället utgångspunkten och lägger vikten vid att områden istället blivit berövade på resurser som finns i andra stadsdelar. För att förstå problematiken med medias skildring av förorter i Sverige så behöver begreppet kolonialitet eller postkolonial samtid förtydligas. Förorter har kommit att bli kodade som icke-vita områden, och därmed icke-svenska områden, vilket är kopplat till rasistiska strukturer och stereotyper av vad svenskhet innebär. En svenskhet som inte innebär någon annan hudfärg än vit, någon annan religion än kristendom, någon annan kultur, traditioner eller språk än svenska.

”Jag försöker inte resonera med folk som är rasistiska mot mig eftersom jag vet att det uppstår på grund av ignorans och jag vill inte slösa min tid för sådana människor. De fördomar som finns är till följd av brist på integration och mångfald i dessa länder. Folk som bor här har inte bott i diversa miljöer och kan därför inte förstå vår situation. De generaliserar oss och anser oss som ”de andra” utan att tänka att vi alla är individer och individer är olika. Det är en gammal traditionellt tänkande som skiljer oss från alla andra, även om alla är människor och har olika egenskaper.”

Tidigare Aktiv i förening för nyanlända

Ett intersektionellt förhållningssätt påminner oss om att de erfarenheter som nämns både i denna del men hela kapitlet är kopplade till förtryck som ges uttryck på olika sätt till följd av rasism, sexism och specifikt antisvart rasism och islamofobi. Islamofobi är ett samlingsnamn för den rasism, diskriminering, hat och hot som muslimer blir utsatta för. Personer som blir ”tolkade” som muslimer kan också bli utsatta för islamofobi, alltså är islamofobi inte endast

kopplat till personer som praktiserar religionen. Inom intersektionerna av religion, rasifiering, socioekonomisk position och kön kan rasismen se olika ut. Som nämnt är islamofobin mot kvinnor och tjejer kantad av vad en respondent tidigare beskriver som white saviorism. Det ges uttryck genom vithet som överlägsenhet både i kunskap och livsstil. White saviorism fördömer icke-vita levnadssätt och har ett ideal där det vita, västerländska sättet att leva är det åtråvärda. En person som engagerat sig sedan ung ålder genom bland annat muslimsk missionering och lokala moskéer berättar om de hat och hot som han fått utstå som ung, muslimsk man:

”Detta avskräcker andra, för man är rädd att få stämpeln eller anklagelser som de som jag fått. Jag kan inte göra något åt det, jag känner paranoja hela tiden, jag hade en kollega som sa In sha Allah bredvid mig och jag ville inte ens att han skulle säga det ifall någon skulle börja konspirera om dess betydelse och kontexten av samtalet. Jag kan inte säga att jag mår bra, jag vet inte om jag kommer få ett jobb även om jag pluggat i fyra år och arbetat tidigare. Det spelar ingen roll vad jag gör. Det är så pass grova anklagelser att få på sig. Under en Eid skulle vi hyra en lokal, där styrelsen bestämde att vi endast skulle ha bönen och inte festen för att de var oroliga att vi skulle bli utsatta på något sätt. Vi behövde alltså kompromissa med något som är en rättighet för andra. Folk rakar av sig skägget eller tar av sig slöjan för att konsekvenserna inte har någon ände, och det kommer bara förvärras.”

Engagerad i muslimska föreningar

Den islamofobin som muslimer i Sverige utsätts för riskerar alltså att begränsa dels den svenska religionsfriheten men också de sätt som religion praktiseras. För att förtydliga så är begrepp som afrofoxi och islamofobi inte en rädsla som namnet kan antyda utan det är de stereotyper, fördomar och hat som personer som blir rasifierade inom dessa grupper utsätts för. De rasismer som unga personer möter både i sin vardag och i sitt ideella engagemang i Sverige är ett hav av förminskande, hat och ifrågasättande som försvagar den demokratiska delaktighet som vi bör värna om. En annan incident som poängterar idén om svenskhet som vithet, är en respondent verksam som gruppleddare i en tjejförening som berättar att en person sagt till henne att *“åk hem till ert land där ni förstår språket”*, när hon och hennes vänner

hade sagt något på ett annat språk än svenska till varandra. Incidenter som dessa gör att samma respondent berättar att *“Jag vill inte längre vistas i stan utan håller mig till orten och kringliggande orter. Jag känner mig inte trygg i stan.”* Rasism drabbar inte bara vuxna, utan även barn utsätts för rasism och blir tidigt medvetna om hur deras hudfärg blir tolkad. En respondent som arbetar med yngre barn berättar om två av de många händelser då han stött på rasism tillsammans med barn:

”Efter en bioföreställning så kommer ett par fram till mig och säger ‘säg till era barn att bete sig nästa gång’, vilket provocerar mig för de har inte gjort något mer än att skrika till när filmen var läskig. Vi kommer in i en diskussion och han säger till slut ‘säg till era barn att hålla käften! En annan gång var vi på läger utanför den staden vi bor i. Det var som att vi gjorde en catwalk på stranden, folk tittade jättemycket. Sen när vi går i vattnet så märker jag att alla föräldrar tar sina barn och går upp ur vattnet. Jag hoppades på att barnen inte skulle märka av det, men sen när vi skulle gå så såg jag tillsammans med barnen en sticker där det stod ‘Fuck Islam’.”

Initiativtagare till stor fritidsverksamhet

Meningen som innehåller “era barn” är ett sätt att *andrefiera*, en påminnelse om att en inte hör hemma i Sverige och inte heller de unga barn som var med. Andrefiering är den process som sker när något eller främst någon anses vara icke-tillhörande samhället. Värderingar som genomsyras av stereotyper och fördomar läggs på personer och/eller grupper för att förstärka idén om “vi och dom”. Detta sker i ett tillstånd av kolonialitet och rasism där icke-vita ständigt skall påminnas om sin osvenskhet och icke-tillhörighet till Sverige.

I mötet med makthavare

Inom detta projekt har vi definierat makthavare som personer som på olika sätt arbetar med eller för ungdomar och eller har beslutsfattande positioner. Denna del belyser ungas erfarenheter av att bli förminskad, misstrodd, ignorerad och exkluderad:

”Vi hade förberett PowerPoint för att pitcha en idé om psykisk ohälsa och var

redo, under presentationen så tar representanten upp fötterna på bordet och lutar sig tillbaka och chillade. Han ställde inga frågor och då visste vi direkt att det inte skulle bli något av det. Det ledde till att vi aldrig vill samarbeta med stadsdelskontoret igen.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

”Inom föreningen så har vi alltid haft en vision om att öppna en egen fritidsgård. Detta togs upp med kommunanställda men fick till svar att det inte skulle fungera. Efter ett tag så öppnade istället kommunen sitt egna ställe där alla våra idéer användes, men vi blev aldrig inbjudna till några möten. Dom vill ha våra röster men dom vill inte ge oss cred. Vi blir aldrig inbjudna på möten, killfotbollslag blir alltid inbjudna att delta vid möten, men det händer aldrig oss.”

Gruppledare i tjejförening

Dessa citat exemplifierar hur strukturell/institutionell rasism kan se ut i praktiken. Strukturell/institutionell rasism är den rasism som utövas genom samhällliga strukturer och institutioner som exkluderar och inkluderar beroende på vithet.¹⁹ Idén kring vilka som kan inkluderas i beslutsfattande och idéskapande är låst till en viss grupp, där unga personer som blir rasifierade tenderar att hållas utanför. Det är en rasism som kanske inte låter verbalt högt, som den individuella rasismens påhopp, men som blir tydlig genom en överlägsenhet som kommuniceras genom kroppsspråk och begränsningar i unga personers fortsatta delaktighet. Rasismen tar sig uttryck på mer eller mindre tydliga sätt, vilket skildras av dessa tre erfarenheter av styrelsearbete:

”Jag såg en till mörk person, av kanske hundra personer på en stor rikskonferens för den organisation jag är aktiv inom. Det var några som sa klumpiga saker under konferensen och jag sa till dem. Sen kom rasten och det var mingel, men ingen kom fram till mig. Jag kände mig så oviktig. De pratar om strategier kring personer som ser ut som mig men ser inget värde i att prata

---

¹⁹ Vill du läsa mer om strukturell/institutionell rasism? Läs om olika begrepp på Antirasistiska Akademin's hemsida: <https://www.antirasistiskaakademin.se/strukturellinstitutionell-rasism/>

med mig. Man får ju nästan bli ett socialt geni för att orka.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

”I stadgarna står det bland annat att vi är antirasistiska. Det är som att jag blir elak för att jag säger ifrån vid mikroaggressioner. Jag fattar ju vad personen försöker säga. En person hade sagt bakom min rygg att ‘hon har inget att säga till om när det gäller förtryck när hon själv bär själ’. När jag uppmärksammade detta i styrelsen och nämnde att jag skulle prata med honom så sa vice ordföranden att ‘du vet han är ganska labil, du får se till att någon kan ta hand om honom efter du pratat med honom’. Jag ska inte behöva ta hand om män efter vad de har gjort mot mig, som att jag ska vara en snuttefilt för alla vita personer.”

Ordförande i kulturstyrelse

”En kille med ursprung från Somalia hade blivit nominerad till styrelsen. Då vart det diskussioner om han varit i Sverige länge nog och vilken kultur, religion och idé om demokrati som han var van vid. De tyckte att han behövde komma in i samhället mer. Valberedningen valde att inte nominera honom. Nu är han politiker. Ett av idrottens största problem är gubbar som tror att allt kommer raderas om de inte sitter med sin makt. De vill inte föra något vidare.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

Dessa tre citat vittnar om hur personer med olika typer av makt exkluderar och begränsar unga personers deltagande men också representation och påverkan. Det första citatet berättar om vithetsnormen inom styrelsearbete. Det andra citatet ger exempel på hur personer som blir rasifierade blir utsatta för gaslighting när de uttrycker och uppmärksammar problematiska strukturer. Det tredje citatet visar på strukturell/institutionell rasism som exkluderar personer som hade kunnat tillföra nya perspektiv till homogent vita rum. För att säkerställa att föreningslivet är den plats som unga personer kan lära sig själva och andra om demokratisk delaktighet behöver det tillgängliggöras och moderniseras. Nya former av organisering behöver få ta plats för att värna om civilsamhällets värde och påverkan på samhället i stort.

Organisering behöver få ske utan oro för det hat och hot som följande citat exemplifierar:

”Jag har varit engagerad i flera muslimska organisationer där vi skulle dela ut islamiska böcker. Polisen nekade oss platser utan anledning, nej på nej. Jag visste mina rättigheter men någon annan som inte är uppvuxen i Sverige och inte kan sina rättigheter kanske hade tagit ett nej. Jag tror att polisen inte ville att det skulle verka stötande för majoritetssamhället. Det känns problematiskt när vi inte kan ge en annan bild av Islam, media vill bara visa en sida. Jag har blivit drabbad av så mycket hat och hot som påverkat mina möjligheter på grund av mitt engagemang.”

Engagerad i muslimska föreningar

”Det är inte alla som har privilegiet att veta sina rättigheter eller ha nätverk med aktivister som organiserar sig. Jag tror inte att någon kan ha koll på alla rättigheter, det är inte tillgängligt. Utbildning är det enda vi kan beväpna oss med. Det spelar dock ingen roll om du vet dina rättigheter i polisens närvaro, de kommer fortfarande kalla dig n-ordet.”

Initiativtagare till safe-space för unga personer som blir rasifierade

Båda dessa citat lyfter vikten av tillgång till kunskap om rättigheter. Unga personer har uppmärksammat dels under intervjuer att de tagit reda på sina rättigheter, medan enkätsvaren visar på att det är merparten av svarande som inte vet vart de kan finna information om sina rättigheter. Det andra citatet understryker bristen på tillgång till kunskap om rättigheter samt den ojämlika fördelningen av kunskap och information. Mer därtill lyfter det den polis-och väktarbrutalitet som i kölvattnet av Black Lives Matter-demonstrationer världen över är högst aktuell och beskriver även den afrofofi som respondenter i Sverige vittnar om. Som nämnt så är afrofofi ett samlingsnamn för den rasism, diskriminering, hat och hot som personer från subsahariska Afrika och dess diaspora utsätts för. Även antisvart rasism används som en synonym för att synliggöra de olika begrepp som används inom forskning och aktivism. I Sverige har vi kommit förhållandevis långt med jämställdhetsarbetet medan jämlikhetsarbetet tagit längre tid. Vi har en regering som uttalat är den första feministiska regeringen i världen

och vars politik skall genomsyras av jämställdhet.²⁰ Inom begreppet jämställdhet inbegrips inte andra faktorer, så som rasifiering, etnicitet, sexualitet, klass och andra faktorer. Jämställdhet tar därmed inte explicit hänsyn till *jämlikhet*, ett begrepp som breddar analysen av samhället genom att inbegripa olika typer av hinder som är konsekvenser av olika förtryck. Det kan sägas att jämställdhet kan kopplas till feminism medan jämlikhet är intersektionell feminism, och ämnar inkludera olika förtryck för att kunna skapa lika möjligheter i samhället för alla invånare. Det hat och hot som unga personer upplever genom olika former av rasism uppmärksammas även av LSU som lyfter civilsamhällets minskande utrymme, och specifikt ungas organisering. I maj 2020 publicerade de en rapport som påvisar att hatet och hotet mot ungdomsrörelsen ökar. Utav de svarande har 46% upplevt hat och hot, där de flesta av dessa är kvinnor och personer som tillhör olika minoritetsgrupper, bland annat personer som blir rasifierade.²¹ Siffror från Sifo används för att förstärka den kartläggning som LSU genomfört:

Sifo-undersökningen visar att 52 procent har upplevt hat, hot och trakasserier som är rasistiskt, 38 procent har blivit utsatta för sexism och 32 procent för homofobi. Vidare har 18 procent upplevt att hatet, hoten och trakasserierna har religiös grund, 18 procent har utsatts för transfobiska attacker och åtta procent för funkofobi.²²

Hatet och hotet riktas mot organisationernas alla deltagare, vilket har resulterat i olika verksamhetsanpassningar. Hatet och hotet har också blivit "*en del av jobbet*" där negativ stress leder till ohållbart engagemang för många unga. Mer därtill upplevs hatet förvärras av bland annat rasism genom påhopp kopplade till personens hudfärg och tolkade ursprung, vilket gör att en del aktiva sluter sig inåt och inte deltar i offentligheten i samma utsträckning som tidigare. LSU:s rapport lyfter att de som ändå deltar i offentligheten riskerar i större utsträckning än vita personer att bli utsatta för hat och hot.²³ Hatet och hotet har olika rasistiska grunder, som visats i LSU:s rapport, där respondenter i Tamams kartläggning visar att även geografisk plats spelar in i hur en blir behandlad på olika sätt:

---

²⁰ <https://www.regeringen.se/4938a2/globalassets/regeringen/bilder/socialdepartementet/tidigare-politikomraden-och-politiker/jamstalldhet/feministisk-regering/informationsblad-feministisk-regering-mars-2019.pdf>

²¹ LSU. (2020). *Vi Sluter Oss Inåt. En kartläggning av hat och hot mot Sveriges ungdomsrörelse.* s.5

²² LSU. (2020). *Vi Sluter Oss Inåt. En kartläggning av hat och hot mot Sveriges ungdomsrörelse.* s.18

²³ LSU. (2020). *Vi Sluter Oss Inåt. En kartläggning av hat och hot mot Sveriges ungdomsrörelse.*

”Folk [vita personer] som arbetar i förorten blir hyllade som eldsjälarna och hjältarna samtidigt som det bidrar till andreflera människor som bor i förorter. Föreningar har ingenstans att vara för lokaler stängs ner. Det är också ett hårt klimat för föreningar som blir rödmärkta och kollade extremister, islamister. Bara för att någon eller flera i föreningen är muslimer. Det är ett upprätthållande av exkludering. Det finns regler som är till för att icke-vita inte ska kunna ta plats. Jag känner folk som inte vågar engagera sig i muslimska föreningar för att de är rädda att komma på träffar på grund av rasism, som i Trollhättan men också för att bli kallade extremister.”

Initiativtagare till föreningar som ger plats för utveckling

”Jag rekommenderar inte unga att starta föreningar, utan hellre att de startar en arbetsgrupp genom min arbetsplats eller liknande. Dels för att inte massa personer ska stå i vägen för dem, men också för att vi inte har privilegiet att göra misstag. Det finns stereotyper om att somalier fifflar med pengar som gör att en har andra ögon på sig. Vi måste vara de som sparkar ner den första dörren. Jag tror att de fördomarna som finns är en anledning att killar inte vill engagera sig i föreningslivet. Dom vill inte ha ännu en target på sin rygg. Föreningslivet är dessutom gubbigt och gummigt, det är äldre personer som är aktiva.”

Initiativtagare till safe-space för unga personer som blir rasifierade

Trots Sveriges religionsfrihet upplever unga personer som är muslimer eller blir kodade som muslimer hot och hat till som konsekvens av islamofobi. Till följd av detta har muslimer och muslimska föreningar tvingats anta säkerhetsåtgärder med vakter kring byggnader, men också att personer inte längre vågar bära slöja. Som det senare citatet beskriver så är respondenten tydlig i att inte rekommendera föreningslivet till andra unga personer som blir rasifierade.

Trots att respondenter lyft vikten av föreningslivet och de möjligheter som de kunnat skapa genom sin organisering så vittnar merparten respondenter om upplevelser av rasism eller hinder inom föreningslivet. Dessa ges uttryck genom homogena styrelserum, kommunanställda som inte besitter ungdomsperspektiv, brist på representation inom

organisationer och som nämnt av LSU men även av denna rapport, det minskade utrymmet för unga personer som blir rasifierade att engagera sig. Det insamlade materialet visar på hat, hot och höga trösklar för unga engagerade personer som blir rasifierade. Mer därtill visar det på strukturell/institutionell rasism som hindrar unga personers jämlika deltagande inom organisering, föreningsliv och civilsamhälle.

Konsekvenserna av ett föreningsliv som genomsyras av rasistiska hinder där unga personer som blir rasifierade blir nonchalant bemötta, bestulna på idéer, ifrågasatta för sin tro och attackerade i deras engagemang, förstärker det som vi ser inom bostads- och arbetsmarknaden; rasism som tvingar unga personer att ta ansvar att försvara sig själva till följd av att vuxna personer skapar ett "vi" som exkluderar unga personer som blir rasifierade. Mer därtill så sätter den rasism relaterade stressen klorna i unga personer som blir rasifierade från tidig ålder. Som nämnts sker detta genom att personer som ser ut som en själv inte finns representerade på olika positioner i samhället, vilket riskerar att begränsa ungas drömmar och framtidsutsikter, men i stort så förlorar Sverige kompetens och perspektiv på samhällsutveckling i olika sektorer.

Unga berövas när fritidsverksamheter dras in på som en påminnelse om att deras drömmar inte spelar någon roll. Berövandet av trygghet sker genom att vita människor ropar "påskkärringar" efter personer som bär slöja i homogent vita områden. Unga personer blir berövade och deras idéer och engagemang förbises genom nekade bidrag, bristande tillgång till lika möjligheter och dåligt bemötande som genomsyras av rasism. Det är en ständig påminnelse om att en på grund av ens icke-vithet inte hör hemma i Sverige.

Resultatet av att unga personer som blir rasifierade möts av motgångar som ett resultat av en postkolonial samtid med tydlig strukturell/institutionell rasism blir att civilsamhället inte kan leva upp till sitt syfte och mål. Civilsamhället förlorar möjligheten att vara en plats där unga personer lär sig men också får utveckla vad det innebär att leva i ett demokratiskt samhälle. Som ett civilsamhälle i förändring måste vi ta ansvar i att skapa platser där vi inte bara säger att "alla är välkomna oavsett bakgrund", för sanningen säger något annat när det ropas ut ap och bomb ljud till fotbollsspelare och unga personer drabbas av utbrändhet som konsekvens av rasism-relaterad stress.

Verktyg; kartlägga, synliggöra och avkoloniser!

Det här kapitlet lyfter fram förhållningssätt och verktyg för att skapa mer rättvis och jämlik organisering. Materialet utgår från respondenterna och den erfarenhet de har av att organisera sig inom civilsamhället. Detta kapitel är en verktygslåda som uppmanar till aktion, med delarna “Representation och påverkan” “Föreningsliv och maktstrukturer”, “Trygga rum”, “Tillgängliggör kunskap” och “Kära vita makthavare”.

Representation och påverkan

Inledningsvis behöver vikten av representation fastställas. Representation skiljer sig från mångfald i den bemärkelsen att mångfald kan användas för att fylla kvoteringar och visa på organisationers intentioner att inkorporera människor med olika identiteter. Dock är mångfald inte så mycket mer än det. Representation å andra sidan handlar om att säkerställa att olika röster blir hörda och har makt att påverka. Representation breddar den smala porträtteringen av personer som inte tillhör den vita-hetero-cis normen. För att förenkla kan det sägas att mångfald är ett adjektiv medan representation bör ses som ett verb som ämnar att fler perspektiv skall ta plats.

”När personer inom föreningen reagerade konstigt när jag kom med förslag kändes det som att man inte borde komma med förslag eller ändringar, utan bara hålla i träningarna så. Det kändes som att jag passade kanske inte alls i rollen att ge förslag om förbättringar. Jag har inte försökt resonera med folk som inte tog mig på allvar eftersom det kändes som de kommer förminska det jag känner och upplever.”

Tidigare aktiv i handbollsförening

”Jag kände svårigheter med att få min röst hörd vad gäller förbättringar som jag tyckte laget kunde göra för att vinna, såsom hur vi skulle utforma träningspassen för att öva på vissa saker jag upplevde behövdes. Jag kände att andra tränare fick sina röster hörda medan det jag sa lades undan och inte uppmärksammades på samma sätt. Därför slutade jag ge förslag och bara höll i träningarna så.”

Representation är också viktigt för det identitetsskapande som sker genom att en ser personer som liknar en själv i olika positioner i samhället vilket skapar igenkänning och samhörighet, något som personer som blir rasifierade blivit berövade på till följd av rasism och vithetsnormer. Genom brist på representation och inneboende rasism så förstärks kartläggningens resultat som visar på att olika personer har olika möjligheter i Sverige. Så här säger en av de personer som intervjuades för denna kartläggning:

”Om inte vi arbetar med dom här frågorna så kommer någon annan göra det och det blir inte samma känsla. If we live in it, så måste du göra något. Det är många som har de praktiska verktygen men saknar de teoretiska verktygen för att skapa föreningar eller mer organiserad form av sammankomster.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Personer som blir rasifierade måste dels representeras i ledande positioner för en jämlik fördelning av makt men det måste också ske för att yngre personer ska se personer som liknar dem själva och känna att de också kan uppnå liknande positioner.

”När det kommer till vad de som jobbar inom förening kan göra annorlunda för att de ska kunna välkomna andra så skulle det vara skönt att ha en person som ser ut som dig eller i alla fall tänker på samma sätt som dig för att då blir det enklare att kommunicera med den personen. Alltså att ha lite mer mångfald inom föreningen”

Styrelsemedlem i förening som arbetar i socioekonomiskt utsatta områden

”Jag har fått småsyskon. Ensamkommande barn som inte haft familjemedlemmar men som kan känna igen sig i mig och i hur jag ser ut. Där är representationen så viktig.”

Grundare till kampsportsklubb och styrelsemedlem

Vikten av representation och de möjligheterna som finns inom föreningslivet poängteras av

ytterligare en initiativtagare när han säger:

”Vi var nästa våg, och nästa grupp blev inspirerade av oss. Föreningslivet är inte lika aktivt som det var förut. Vilket är synd för det är många fördelar. Alla jobb jag har nu är på grund av föreningslivet, jag fick jättestor portfolio och jag äter fortfarande från den.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Unga personer behöver en plats utanför hemmet som genomsyras av trygghet. Där vuxna ledare skapar en familjekänsla och en närvaro inte bara inom föreningen/organisationen utan även i skolan, på fritidsgårdar och på andra ställen som gör att unga personer kan känna att det är personer och organisationer att lita på. Förutom att organisationen skall skapa trygga rum genom vuxna personer som är inlyssnande, så är det minst lika viktigt att unga deltagare uppmuntras till desamma:

”Om vi reser någonstans så ser jag till att sitta bredvid en [svart] lagkamrat så att inte några lagkamrater vågar nedvärdera honom. Andra lagkamrater har retat honom för hans hudfärg och hans svenska. Jag har lärt mig människors lika värde genom föreningslivet, det är sammanhang, nätverk och familj. Föreningslivet är en del av mitt liv.”

Ordförande och ungdomsråd

”Det kändes skönt att vara på en plats bortom skolan där folk inte var elaka, och inte dömer mig. Det är en skön miljö med föreningen. Man får vara sig själv. När jag började så var det känslan av att kunna göra nytta, det var en jobbig period men det kändes bra att kunna stötta någon annan precis som jag blev stöttad.”

Ordförande i ungdomsorganisation

Mer därtill beskriver respondenter att *“det är familjekänslan som får en att stanna kvar i en förening, speciellt när andra delar av livet kan vara i kris.”* Det tilläggs av en annan respondent att det inte går att stänga av deltagarna, utan att *“tillgänglighet är viktigt, de smsar mig och jag svarar alltid, vi har en vänskap.”* En annan person lägger till *“Vi är inte bara*

ledare utan kompisar, vi ger ansvar och småtjejerna vill hjälpa till.”

Om en varit aktiv inom föreningslivet så vet en att det finns många fördelar som personen ovan nämner. Som en person som blir rasifierad så kommer det dock med ett annat bagage som kantas av negativa föreställningar och associationer som kan vara kopplade till den plats en bor på eller den religion som en praktiserar. Dessa föreställningar förstärks genom media och det påpekas också att det är viktigt att det sker en förändring i hur personer som blir rasifierade blir porträtterade:

”Det finns en idé om den goda gruppen från förorten, men det känns inte rätt från hjärtat. Media kan också switcha det och säger du det dom vill höra om det så kallade goda exemplet så kan du komma igenom alla dörrar. Men vi ville inte göra det på det sättet. Det gör också att vi inte har dokumentation på vår resa. Men vi skriver historia tillsammans nu, både det arbete vi gör men också det du skriver. Jag hade aldrig tagit upp och pratat med en vit man om livet i orten, aldrig i livet! Dom privilegierade dörrarna kommer vi inte komma igenom om vi inte kommer som en våg, och det är det vi gör nu!”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

Påverkan och representation bör ses tillsammans då det är fundamentalt av flera olika anledningar men allra främst för att representation inte fungerar om inte personer och grupper har mandat att påverka. Personer som inte tillhör normen riskerar bli missförstådda till följd av andras omedvetna, och medvetna fördomar när en delar sin verklighet med främmande personer, som nämnt av citatet ovan. Föreningslivet och civilsamhället i stort måste bredda idén av hur organisering genomförs och öppna dörrarna för samarbeten som inte genomsyras av idén om en hjälpande hand. Det behöver vara samarbeten som genomförs som är möjlighetsskapande och inte förminskande.

Föreningsliv och maktstrukturer

Ett tydligt tema som presenteras under djupintervjuerna är vikten av att genom föreningslivet vara goda förebilder för de som är yngre än en själv. Att vara de förebilder som de själva

kanske aldrig fick se representeras. Med tanke på att kartläggningen samlat in kunskap från personer i åldrarna 15 till 25 år som redan har flera års erfarenhet av organisering så är respondenterna trots sin relativt unga ålder, tydliga med att deras organisering inte står och faller med dem. Istället uppmärksammar flera personer vikten av att dela sin plats med andra och själva gå vidare för att lämna plats åt de som är yngre än dem:

”En person kan vara en röst för andra, organisera civilsamhället och också skapa och äga någonting. Men makten att kunna ändra strukturella saker ligger däruppe. Vi kommer antagligen vara involverade i föreningslivet länge till men att efter en tid så kommer vi bara coacha. Vi kan inte hålla bollen för länge, den är för varm utan vi hittar nya sätt att engagera oss. Vårt sätt att organisera sig kanske är ute, det kommer nya former. Om jag kan så kan du med!”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

”Alla kan organisera sig men alla har inte möjligheten. Att komma från en situation med socioekonomisk utsatthet gör att en tar jobb vid tidig ålder. Jobb och skola tar mycket tid och det blir lite kvar till annat. Dock startar unga andra typer av organisering om det är genom instagram eller på andra kreativa sätt. Organisering är en klassfråga.”

Initiativtagare till safe space för unga personer som blir rasifierade

Vad som blir tydligt av båda dessa citat är behovet av att utveckla idén på vilka villkor organisering och föreningsliv sker. De inneboende maktstrukturerna som uppmärksammas av respondenterna bör göra sig påminda om föreningslivets grundpelare: demokratisk delaktighet. Att vara fäst vid att en alltid involverat sig på ett visst sätt är enligt respondenterna inte produktivt och riskerar istället att exkludera snarare än att inkludera unga personer i föreningslivet. Unga personer organiserar sig på nya sätt och det är upp till föreningslivet och civilsamhället att synliggöra dessa olika variationer av engagemang. Genom ett synliggörande kan det därefter skapas nya metoder kring föreningsstruktur som inbegriper ett

ungdomsperspektiv. Styrelsearbete är ett område inom organisering som ibland genomsyras av höga trösklar och en kultur som är exkluderande. En respondent berättar hur styrelsearbete kan se ut i en förening som han varit aktiv i både som deltagare, gruppleddare och inom styrelsen:

”Att vara med i en styrelse är lätt. Det är bara att hjälpas åt. Om jag inte kan något så har det alltid funnits någon som kunnat hjälpa mig eller att jag hjälper någon annan som inte kan. Föreningslivet ska vara till för alla, man ska kunna komma själv.”

Gruppleddare, växter och blommor

Som citatet beskriver finns det positiva erfarenheter av styrelsearbete som möjliggör unga personers deltagande, men i konversationen så lyfts också mer negativa händelser och frågor om hur en går tillväga för att lära sig mer om rasism kommer upp. Under en gruppintervju med respondenter som är aktiva inom olika föreningar berättar de att de gärna vill lära sig mer om rasism för att det finns många begrepp som är svåra, men även en avsaknad av bredare historiebild. De uppmärksammar att skolan brister i sin undervisning om rasism och att de har lärare som favoriserar på ett sätt som känns kopplat till hudfärg. Under en intervju pratar vi om rasism och en respondent säger:

“Samhället behöver prata mer om rasism. Men kanske inte vi [som blir rasifierade]. Jag gillar inte det där repetitiva. Mitt mål just nu är att vara så lite politisk som möjligt. Det är en befrielsekamp. Man har inget val, det är inget val man har. Man har inte möjligheten att inte engagera sig. Det går inte att förhålla sig, det är ett fängelse.”

Verksam inom dekolonial organisering

Den börda som läggs på personer som blir utsatta för rasism att dels kämpa mot rasism för eget självförverkligande bör istället läggas på personer som kan dra nytta av sitt privilegium. I handböckerna *Vit-Icke-Vit* och *Vit, Brun eller Svart* finns tips, verktyg, teori och metoder för att utveckla organisationer som förhåller sig till en postkolonial samtid. I handboken *Vit, Svart eller Brun* beskrivs situationen i Sverige av Kitimbwa Sabuni, som att “*Hudfärg oroar svenskar och helst ska det inte benämnas alls.*”²⁴ Att hudfärg inte alls skall benämnas är

---

²⁴ Länsstyrelsen Stockholm. (2019). *Vit, brun eller svart. Handbok om aktiva åtgärder kopplat till hudfärg*.s.4.

problematiskt då det försvårar möjligheterna för att ta itu med olika rasistiska strukturer och problem som vi har i Sverige. Handboken visar med underlag från forskare som Tobias Hübinette att Sverige må ha kommit långt i arbete som främjar jämställdhet mellan könen, medan arbete som motverkar diskrimination kopplad till rasifiering är nästintill icke-befintlig. Handboken kan användas både av små och stora organisationer för att implementera ett långsiktigt och hållbart arbete för inkludering kring hudfärg. Antirasistiskt arbete är en praktik snarare än en teori och något som kräver uppföljning och omarbetning.²⁵ Dessa referenser rekommenderas just för att arbetsbördan om jämlikhet och antirasistiska organisationer inte ska ligga på personer som själva blir utsatta att bära utan att det är hela gruppens ansvar.

”Jag skulle uppskatta det att man inom föreningen pratade om hur man ska lösa det när det uppkommer rasistiska strukturer. Som ordförande kan jag se att rasism är ett allvarligt problem i [min stad]. Det är ganska många som deltar i våra aktiviteter och det är viktigt att man har kontroll över situationen”.

Styrelsemedlem i ungdomsförening

Tillgängliggör information

Inom Tamam arbetar vi för att medlemmar skall utvecklas inom det som de själva tycker är intressant, roligt och viktigt. Det sker genom att tillgängliggöra deltagande eller stötta personer som vill ta plats i verksamheter och styrelser. Vi har flera medlemmar runt om i våra olika lokalföreningar som börjat som deltagare på språkcafé eller läxhjälp, och som sedan utvecklats inom föreningen och startat nya aktiviteter eller valts in på en styrelsepost. För oss på Tamam är möjlighetsskapande en utav de mest vitala aspekterna med föreningslivet eftersom att det skapar unga personer som har kunskap om demokrati och dess värde. Det behöver vi se hos fler organisationer. En utav respondenterna nämner att *“har man som ung person stött på motstånd en gång, så vågar en inte blicka framåt”* när vi pratar om hinder inom föreningslivet. Hon tillägger att:

”Det är främst äldre personer som har det ordnat för sig som har tid att delta i föreningslivet. Men det krävs också kunskap om vart resurserna kring

---

²⁵ Länsstyrelsen Stockholm. (2019). *Vit, brun eller svart. Handbok om aktiva åtgärder kopplat till hudfärg.*

föreningslivet finns, det har inte alla unga tillgång till.”

Initiativtagare till safe space för unga personer som blir rasifierade

”Det finns inga personer som liknar oss och som gör samma, eller som har den kunskapen som vi behövde. Nyckeln för oss var att vi hade nätverk och folk som hjälpte till med hur en startar en förening. Det finns rasism inom föreningslivet och jag blir inte alltid bra bemött. Det finns en informationsbrist, det är den största utmaningen i att tillgängliggöra föreningslivet. Det finns personer som har befattningar och tjänster inom kommunen för att göra detta men de har inga nätverk i berövade områden.”

Initiativtagare till safe space för unga personer som blir rasifierade

”Jag tror våra makthavare, föreningar och organisationer bör förbättra och öka sin kommunikation med ungdomar speciellt nyanlända ungdomar för att veta hur de mår och vilka svårigheter möter de på grund av språk och bakgrund för annars kan de inte veta om deras situation. Nyanlända ungdomar får inte så mycket hjälp i skolan pga språk och annat så det vore bra om de går fram och pratar med dessa ungdomar och säkerställa att de har någon som lyssnar på de och förstår deras problem.”

Styrelsemedlem och aktivitetsledare ungdomsförening

Flera respondenter lyfter vikten av fritidsgården och de resurser som finns att tillgå där:

”Kulturstödet var en process att skriva, men det blev framgångsrikt på grund av de nätverken jag hade. Jag behövde inte uppfinna hjulet igen utan fick stöttning från elevassistenter, kommunanställda och personer på fritidsgården.”

Initiativtagare som bland annat verkar för att motverka ungas psykiska ohälsa

En annan respondent som är grundare och styrelsemedlem i en fotbollsförening berättar att hon hört om kulturstöd från en coach på fritidsgården och fick på så sätt hjälp att sätta upp föreningen. *“Vi visste inte ens om att det fanns stöd.”* berättar hon. Vad som blir tydligt i de

exemplen som lyfts under intervjuerna är vikten av tillgång till information. Respondenterna i denna kartläggning har alla haft olika nätverk där kunskap om föreningsliv och organisering kunnat utvecklas. En respondent beskriver vikten av att vara inkluderande i sitt språk och förhållningssätt:

”Det är viktigt att kunna *switcha* så att fler ska kunna känna sig inkluderade och välkomna. Jag kan säga till vissa personer ibland “varför pratar du på det sättet?”

Kulturutövare med erfarenhet av aktivism och organisering

Att *switcha* sitt språk uppmuntrar ett tillgängliggörande av språket. Det behövs för att deltagare skall känna sig bekväma och att arbete inom organisationer inte skall kräva en viss typ av svenska. Organisering bör inte definieras av språk utan istället engagemang och intresse. Att tillgängliggöra språket handlar dock inte om att använda begrepp eller ord som inte är naturliga för en själv. Exempelvis betyder det inte att en ska säga “yo” till en person som blir rasifierad, då det snarare blir kopplat till ignorans, stereotyper och rasism kring hur och varför begrepp används.

Kära vita makthavare²⁶

Arbete och organisering för förändring är något som unga personer är vana vid, speciellt personer som blir rasifierade och som erfar de höga hindren som sätts upp framför dem.

Hinder som nekade bidrag, förminskande av kunskap och ansvar, trauman, utbrändhet och rasism relaterad stress. Trots dessa hinder så levererar de förändringar och förbättringar för samhället. På samma sätt som vi på Tamam har ett ansvar, har också ni ett ansvar att göra detsamma genom aktiva val. Denna avslutande kravlista är riktad specifikt till personer som på olika sätt arbetar med eller för unga personer med någon sorts beslutsfattande position.

Använd dessa verktyg för att utveckla era organisationer, verksamheter, och er själva.

1. ”Ett mantra som bör repeteras är ‘jag är inte framtiden, jag måste lämna utrymme, jag måste synliggöra den makt jag har för att medvetenhetgöra vilka verktyg som finns’. Ni måste arbeta synliggörande. Speciellt kommunala ledamöter. Ni måste bygga ett förtroende. Det är alltid vuxna som sviker. Så SVIK INTE.”
2. ”Bli medveten om era omedvetna fördomar, ni kan ha verktyg och processer men ni som makthavare tar aldrig itu med er själva. Det är ordföranden och personer i maktpositioner under de år som jag varit aktiv som pratar så mycket om integration och samhällsansvar men jag har aldrig känt mig så liten som under en stor nationell träff med ett riksförbund och dess ordförande.”
3. ”Ni måste lyssna och visa er tillgängliga. Ni lyssnar aldrig. Jag är trött på att förklara rasism. Google finns. Det är en fråga om man vill ta till sig information.”
4. ”Ni som makthavare måste vara mer tillgängliga, men ännu viktigare är att det behöver finnas representation på arbetsplatser, folk från olika områden för de vet mycket om vad som brister och det bygger också tillit från målgruppen. Målgruppen måste vara en aktiv del i det som de deltar i.”

---

²⁶ Shout-out till TV-serien DEAR WHITE PEOPLE

5. ”Ni som makthavare frågar fel frågor till oss. När vi arbetar med ungdomar så ser vi dom och vi bekräftar dem. Vi uttalar deras namn rätt. Vi välkomnar dom från första stund. Det är mycket relationsbyggande, och mycket kramar! För vi vet att utfrysning är något av det värsta för barn, att inte bli sedd. Det är något som inte makthavare gör.”
6. ”Fråga inte var någon kommer ifrån, då känner man sig inte välkommen. Jag kan inte ens ditt namn och du vill veta min historia?! Det måste bli ett bredare perspektiv att se människor på.”
7. ”Våga tro och våga ge möjligheter. Har de unga personerna inte kunskap, så ge dem kunskap. Ge inte bara pengar utan ge ett helhetsperspektiv som är långsiktigt. Hur kan du utveckla och stärka den unga personen framför dig? Det måste ske en maktöverföring, där ålder inte betyder mer kunskap. Föreningar är lite gammeldags, föreningslivet måste utvecklas likt hur vi utvecklar appar.”
8. ”Skapa tillgänglig kunskap. Som ung är man inte på så många plattformar där en kan få tillgång till kunskap om sina rättigheter. Det är också svårt för det blir ofta elitistiskt.”
9. ”Unga som är arga är en viktig del av samhället, vi formar samhället. Det är viktigt att ni som makthavare tar oss på allvar. Det är inte heller ett val som makthavare har, utan det är er skyldighet.”
10. ”Vi behöver absolut prata mer om rasism i Sverige, speciellt om vilka som har dom viktiga jobben. Alla ska få plats, alla ska komma in.”
11. ”Vi bör använda termen rasism mer, då det kan upplevas som tabu att prata om på något sätt då det är så negativt laddat. Men även genom utbildning och boktips, filmtips kan man utbilda andra i sin omgivning om detta problem”.

Avslutande ord

I en värld som rör sig snabbt utvecklas också kunskap snabbt, och vi har idag tillgång till olika verkligheter. I en globaliserad värld där de stora geografiska avstånden bytts ut mot korta tweets fullspäckade med perspektiv måste vi vidga vår kapacitet att ta in information. Vi gör det genom att förstå våra egna positioner och det som vår postkoloniala samtid serverat oss. Vi gör det genom att lyssna till personer vars verklighet är annorlunda jämfört med vår, genom deras egna berättelser.

Här är det viktigt att kunna följa med tiden och inte bestämma sig för att vi är färdiglärda. Det blir vi inte. Istället kan vi förbättra vårt postkoloniala kritiska tankesätt och ifrågasätta de strukturer som vi är med och bidrar till. Vi behöver göra det när vi läser nyhetsartiklar, läser rapporter och statistik, analyserar representation inom våra organisationer, vänskapskretsar, och kanske allra viktigast inom oss själva.

Kompletterande till denna rapport finns en handbok där vi på Tamam uppmanar dig och din organisation/förening att genomföra tillhörande diskussionsfrågor. Diskussionsfrågorna uppmuntrar utveckling som vi inom Tamam kommer fortsätta att pusha oss själva och våra samarbetspartner till att arbeta med. Vad som bör förtydligas och understrykas är att antirasistiskt arbete inte är en punktinsats som genomförs genom endast denna rapport och/eller handboken. Istället är antirasistiskt arbete att hålla sig ajour med den globala utvecklingen av kunskap som sker och använda det tillsammans med material som civilsamhället, och allra främst ungdomsorganisationer tar fram. Det behöver vara kontinuerligt arbete med handlingsplaner och policys som inte bleknar av stora arbetsbördor utan istället inkluderas i alla delar av organisationen.

Låt oss lära av varandra och dela med oss av våra antirasistiska tips och strategier med hashtaggen #rattvisorganisering

Referenser

Broberg, Gunnar. Tydén, Mattias. (2005). Oönskade i folkhemmet: rashygien och sterilisering i Sverige. Stockholm: Dialogos Samtal om 'Rasbiologi och den svenska intellektuella eliten':

https://www.youtube.com/watch?v=oNEyDejStbQ&feature=emb_title

Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), s.1241-1299

Groglopo, A. (2015). *Antirasistisk Ordbok*. Malmö: Göteborgs Universitet.

Hübinette, T. (2012). 'Words That Wound': Swedish Whiteness and Its Inability to Accommodate Minority Experiences. In Loftsdóttir, K., & Jensen, L. (Eds.) *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region: Exceptionalism, Migrant Others and National Identities*. 43-56. Farnham: Ashgate

Ensamkommandes Förbund Malmö. (2019). *Man måste kämpa mer än andra för att lyckas: Kartläggning av livsvillkoren i Malmö för ensamkommande barn och unga upp till 25 år*.

Frantz Fanon. (1952). *Svart Hud, Vita Masker*. Översatt till svenska 1997.

LSU. (2018). *Vit-Icke-Vit. Ett postkolonialt perspektiv och en skiss på problembild och strategi för tillgänglighets-och inkluderingsarbete i organisationer*.

LSU. (2020). *Vi Sluter Oss Inåt. En kartläggning av hat och hot mot Sveriges ungdomsrörelse*.

Lunds Kommun, (2018). *Ungdomspolitiskt Program*. Lund: Lunds Kommun.

Länsstyrelsen Stockholm. (2018). Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden

Länsstyrelsen Stockholm. (2019). *Vit, brun eller svart. Handbok om aktiva åtgärder kopplat till hudfärg*.

Mångkulturellt Centrum (2014). *Afrofobi. En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i*

dagens Sverige.

<https://www.regeringen.se/4938a2/globalassets/regeringen/bilder/socialdepartementet/tidigare-politikomraden-och-politiker/jamstalldhet/feministisk-regering/informationsblad-feministisk-regering-mars-2019.pdf>

<https://www.theguardian.com/football/2020/jan/30/football-related-racist-incidents-sharp-rise-police-kick-it-out>

<https://www.theplayertribune.com/en-us/articles/kevin-prince-boateng-soccer-racism>

<https://www.expressen.se/sport/qs/fotbollsstjarnornas-egna-berattelser-javlanslav/>

Tips om vidare läsning!

Vill du läsa mer om strukturell/institutionell rasism? Läs om olika begrepp på Antirasistiska Akademin

hemsida: <https://www.antirasistiskaakademin.se/strukturellinstitutionell-rasism/>

Vill du veta mer om kolonialitet? Läs Aníbal Quijano och Maria Lugones.

Vill du veta mer om Postkolonialism och Dekolonialism? Läs bland annat Gayatri Spivak, Edward Said, Sara Ahmed, Frantz Fanon och Gloria Anzaldúa